

δὲ δὲν ὑπετρεζίζετο, ἤθελε ὑπὲρ τῆς ἰδέας, νὰ ἐγκυβερνήσωμεν τὴν Κρήτην. Εἰς τοιαύτην περίστασιν εὐρίσκωμεν νὰ εἰπώμεν εἰς τοὺς Κρήτας. Ἀδελφοὶ Κρήτες, ἡ Εὐρώπη δὲν καὶ εὐνοεῖ, ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν νὰ σὲς συνδράμωμεν μόνοι, ἐγκαταλείψατε ἀγῶνα, ὅστις καταστρέφει καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς, ἀλλ' οὐκ πράττοντες, ἀγωνίζομεθα ἅ ὅλα μάταιον καὶ ἐπιβλαβὲς. Καὶ δὲν ἐθέλομεν ἀκολουθήσει ἀμείβοτον πολιτικὴν καὶ μετὰ μέτρα, τὰ ὅποια ἀφεύκτως ἤθελον φέρει τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην ὅπου τὴν ἔφεραν. Ἐπιθυμῶ δὲ διὰ τὸ συμπληρώσω τὴν ἰδέαν μου νὰ μοι ἐπιτρέψετε νὰ σὲς ἀναγνώσω σκέψεις μου ἐπὶ τινὰς περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ διαφόρων σχέσεων.

«Οἱ Τούρκοι ἐσκήμειραν συνδέονται διὰ τῆς Δύσεως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, χορηγοῦνται, στάδιον ὅποιον ἡ μικρὰ Ἑλλάς δὲν δύναται νὰ χορηγήσῃ εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Εὐρωπαίων. Οἱ Σλάβοι στηρίζονται ἐπὶ κραταιᾷ αὐτοκρατορίᾳ, ἀναπτύσσονται, συνενώνονται καὶ ἐπικταίνουσι τὴν ἐπιφάνειαν τῶν. Ὁ ἀγὼν τῆς Κρήτης ἀχρι ὥρας θύσεως ἐπέβηκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡρελαίς δὲ πολλὰς παρέσχεν εἰς τοὺς Σλάβους. Ἡ δὲ παράστασις τοῦ ἀγῶνος δὲ ἡμᾶς ἔσται καταστρεπτικὴ, τοὺς δὲ Σλάβους δὲ ζημιώσιν.»

«Εἶναι πιστευτὸν ὅτι ἡ διπλωματία θέλει ἐπιμελῆ διπλωματικῶς. Ἡ πείρα τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας ἐνός ἔτους δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς Κρήτης μόνος δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ προκαλέσῃ τὴν χορὴν τῆς βίας παρὰ τῶν ἀνὰ μένων.»

Ἰδοὺ, κύριοι, ἡ πολιτικὴ τὴν ὅποιαν ἀκολουθοῦμεν ὡς πρὸς τὰς παρασκευάς. Ἐνομιζομένη ἐκδομὴ ὅτι ἀπὸ τὴν Κρήτην οὐδὲ ἔπρεπε νὰ λείψῃ, διὰ τοῦτο οὐδὲν παρεμβάλλομεν πρόσκομμα ὥστε ἡ Κρήτη νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ μέσα ἀρκούντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπανάστασις τῆς Κρήτης ὑπῆρξεν ἀκαίρως κατὰ τὸ 1867, μολοντί ἡμεῖς τὴν παρελαβόμεν ἀπὸ τοῦ 1866 ψυχροπαροῦσαν καὶ ἂν παρουσιασθῶσι τὰ περὶ τοῦτου ἔγγραφα, θέλει ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια τῶν ἰσχυρισμῶν μου. Καθ' ὅλην λοιπὸν τὴν ἐποχὴν τοῦ 1867 ὁ ἀγὼν τῆς Κρήτης ἦτο· ἡ Εὐρώπη διεκίετο ἐννοίᾳ πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν Ἑλλάδα. ἔχτε ἀνάγκην νὰ σὲς ἀναμνήσω τὰ γεγονότα; Ἐν μόνον σὲς ἀναγνώσῃ, διασαφίζον τὰς ἰδέας τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1867. Ὁ Φουὰτ Πισσὲς τὸ ἔτος τοῦτο τὴν 4 Ἀπριλίου ἀπεύθυνεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους του, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκοίνου καὶ ἐξήγει πρὸς αὐτοὺς τὴν μετὰ τοῦ Κ. Βουρέ ὁμιλίαν του· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐννοήσῃτε καλῶς, ἐνθυμίζω εἰς ὑμᾶς ὅτι ἡ Γαλλία θεωρεῖ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων, ἥτις ἐγένετο εἰς Κρήτην, ὡς ἐνθυμίσθη, νόθον, καὶ μὴ ἐκφραζομένη τὴν ἀλήθειαν καὶ γνησίαν θέλησιν τῶν ἐκλογέων· συνεδούλευε λοιπὸν νὰ ἀκυρωθῇ αὕτη ἡ ἐκλογὴ καὶ νὰ γίνῃ ἄλλη ἀληθὴς καὶ γνησιᾶ.

Ἐγνώστους, 4 Ἰουλίου 1867, τοῦ Φουὰτ Πισσὲς.

«Ὁ κ. Βουρέ μοι εἶπεν, ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀληθείας εἰχλὶς τῶν Κρητῶν, ἔαν δὲ λαθὼν οὗτοι ἤθελον νὰ συστήσωσιν ἡγεμονίαν παρομοίαν πρὸς τὴν τῆς Σάμου ἢ φόρον ὑποτελῆ ὡς τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ τὴν Σερβίαν, ἡ νὰ ἐνωθῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Βουρέ προσέθηκεν ὅτι ἡ Εὐρώπη δὲν θὰ θεωρεῖ τὴν ψευδηγορίαν ταύτην ὡς πρῶτον ἢ δὲν ἐκφραζομένη, ὅτι ἡ Αὐστρία τοιοῦτο-τρόπως παρεχώρησε τὴν ἐπαύριον αὐτὴν Βενετίαν, ὥστε δὲ καὶ μετανοεῖ, διότι δὲν παρεχώρησε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἐγκαίρως. Εἶνε ἀδύνατον, εἶπεν ὁ κ. Βουρέ, ἀντιστρατεύσασθαι ἑαυτὸν ἐναντίον τῶν εὐχῶν τῶν κατοίκων. Πᾶσαι δὲ αἱ κυβερνήσεις εἶνε ἀναγκασμέναι νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὰς εὐχὰς ταύτας. Τὸ ἀνακτοδόλιον τοῦ Κερμαϊκού φρονεῖ, ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις λαμβάνουσα ὡς ἔστιν τῆς πολιτικῆς τῆς τῆς εὐχῆς τῶν κατοίκων, θὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν της·

θὰ ποιήσῃ διὰ παντός ἐμποδὼν τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης· τοιοῦτος τρόπος δὲ θὰ δύναται νὰ ἐνεργῇ μετὰ πλείονος δραστηριότητος, ὅπου ἄλλοθι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἤθελον συμβῇ ταραχαί. Ὁ κ. Βουρέ ἐπέκρανε τὸν λόγον εἰπὼν, ὅτι αἱ Δυνάμεις ἐπιθυμοῦσι πρὸ πάντων τὴν διατήρησιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ ὅτι συνέπειαι τῆς ἐπιθυμίας ταύτης εἶνε ἡ περὶ παραχωρήσεως τῆς Κρήτης συμβουλή των.»

Ὁ κύριος Βουρέ διαδεχθεὶς τὸν κύριον Μουτιῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τοῦ Κ. Μουτιῆ μεταβάντος ὡς ὑπουργοῦ εἰς Πικριόους, ἀντὶ τῶν συμβουλῶν καὶ ἀπελπιστικῶν ἐκφράσεων τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος Μουτιῆ διὰ τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης ἀπεύθυνε πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, συνεδούλευε τὴν Τουρκίαν νὰ παρεχωρήσῃ τὴν Κρήτην εἰς τὴν Ἑλλάδα! Ἰδοὺ, κύριοι, ὅποια μεταβολὴ τῆς πολιτικῆς Ἑλλάδος γέγονε κατὰ τὸ 1867, ἥτις κατέληξεν εἰς μίαν διακήρυξιν τῶν 4 Δυνάμεων, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Τουρκία ἀρίετο εἰς τὴν τύχην της. Ἰδοὺ ἡ διακήρυξις.

29 Ὀβρίου 1867. — Διακήρυξις τῶν Δυνάμεων.

«Ἐν τῇ πορείᾳ, ἣν ἐξελέξατο καὶ εἰς ἣν ἐμμένει ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις, δὲν ἐδύνάτο δεδαίως νὰ ἐλπίσῃ ὀλικὴν τινα συνδρομὴν παρὰ τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων. Ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις αὐτῶν, ἀφοῦ μάτην ἐπειράθησαν νὰ τὴν διασφαιτίσωσι, πιστεύουσιν ὡς καθήκον ἐκείτων, νὰ τὴν διακηρύξωσιν, ὅτι τοῦ λοιποῦ μάτην ἤθελεν ἐπικαλεσθῇ τὴν ὀλικὴν αὐτῶν ὑποστήριξιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀμνημονίων, ἃς ἤθελε προπαρσκευάσει τῇ Τουρκίᾳ ἢ πρὸς τὰς συμβούλους αὐτῶν ὀλιγοπρία της.»

Τὸ 1867 λοιπὸν ἐκείνη ἀντιθέτως τοῦ 1866, ἔχον ὑπὲρ ἐκείνου τὴν διακήρυξιν τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὰς συμβούλους ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως. Τὸ 1867 ἔληξεν ἀρκούν ἐν πληρεξουσίᾳ τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης καὶ μεγάλως ἐλπίδας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν Κρήτην περὶ τῆς αἰσίας λύσεως τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Τὸ 1867 ἔληξε καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸν ζήτημα, τὸ ὅποσον ἡγερέθη μετὰ τῶν ἡμῶν καὶ τῆς Τουρκίας, ἐλθὼν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ εἰς τοὺς Τούρκους ἀπεγορεύθη νὰ ἐνοχλῶσι τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μολύνουν τὰ ὅρια της. Τὸ 1867 ἔληξε, καὶ ἐντὶν αὐτῷ ἡ Ἑλλὰς ἐσυγκινεῖτο καὶ ἀπέστελλε πολεμοφόδια καὶ τροφὰς εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ ἀπέστελλε στρατιώται καὶ συνδρομὰς οὐχὶ λαθροῦς, οὐχὶ μυστικῶς, καὶ οἱ Τούρκοι ἐσιώπων καὶ δὲν τοῖς ἐπατρίετο οὐτε φωνὴν νὰ ὑψώσωσιν, ἡ Ἑλλὰς τότε ἐδικαιώθη καὶ ἡ Εὐρώπη ἀπεράνη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐφ' ὅλων τῶν ἐγερθέντων ζητημάτων! Ἰδοὺ, κύριοι, ποῖον ὑπῆρξε τὸ 1867.

Ἀλλ' ἀπέναντι τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἀντετάχθη ἄλλη πολιτικὴ, πολιτικὴ τῆς εἰρήνης, καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτὴν τὴν ἀντεπροσώπευε ἐντὸς τοῦ ποιεῖδους τοῦτου ἰδίου ὁ κύριος Βούλγαρης. Εἶθε οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐτήρουν τὸν κανόνα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπόσχωνται εἰμὴ ὅ,τι δύνανται νὰ πράξωσι, καὶ νὰ μὴ πράττωσιν εἰμὴ ὅ,τι ὑπόσχονται· διότι οὕτω καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν καὶ ἡ καταστροφὴ δὲν θὰ ἐτήρχετο καὶ ἡ τύχη τῆς Κρήτης ἤθελεν εἶσθαι ἄλλη· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὁ κ. Βούλγαρης ὑπεσχέθη πολιτικὴν εἰρήνης καὶ ἐτήρησε μέτρα μετὰ· ἐπαίξε διπλοὺν πρόσωπον διὰ νὰ περιποιηθῇ καὶ τὰς δύο πολιτικὰς.

Ὁ Κύριος Βούλγαρης, ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὸ θῆρος νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα γενναίως καὶ τολμηρῶς, ὅπως ἐπηγγέλλετο, ἀλλ' ἐσκώπηε νὰ τὸ μαράνῃ, ἐφρόντισε πρῶτον νὰ μαράνῃ τὸ αἶσθημα ἐσωτερικῶς, καὶ ἐνθυμίσθη τὴν ἀβλίαν ἐκείνην δικέλευσιν, ἡ ὁποία κατέστρεψε τὰ πάντα· ἐνθυμίσθη ὅτι τὰ δικαστήρια κατέστησαν τότε ἐργαστήρια ἐγκλημάτων, ὅτι οἱ δικασταὶ ἔθετον ἐν τύπον μόνον ἐπὶ τῶν ποταπῶν καὶ ἐκείνων καταδιώξεων

ρά της Κυβερνήσεως, ότι έπρεπε ν' απάντησις νά ἦναι σύμφωνα πρὸς τὸ πρόγραμμά της. Έπρεπε νά καθιερώσωμεν τὴν ἀρχήν, ἄνευ ἧς οὐδὲν συνταγὰ καίτοιμα προοδεῖν, ὅτι ἕκαστος πρέπει νά δίδῃ λόγον τῶν προξένων του, ὅτι ἡ ἀμνηστία, ὡς ἀρχὴ καθιερωμένη, θέλει φέρει, οὐχὶ τὴν διόρθωσιν, ἀλλὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Συντάγματος. Ἄν παραδεχόμεθα, ὅτι μόνον διότι μία Κυβέρνησις παρήλθε, δὲν πρέπει νά τῆς ζητήσωμεν λόγον, καὶ ὅτι πρέπει νά ἀρκώμεν τὰ παρελθόντα εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀλλοιόμενον τότε, δὲν θὰ ἔχωμεν εὐθύναν ὑπουργῶν.

Νομίζω λοιπὸν, ὅτι ἴσως κατὰ τοῦτο εἶναι αἰετὲς καὶ πολὺ αἰετὲς τὸ σχῆμα τῆς πλειοψηφίας, ὅτι ἴσως κατὰ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις δὲν συνεπλήρωσε τὸ ἔργον της.

ΔΑΝΟΠΟΥΛΟΣ. Τί ἀναμνησθῶνται οἱ ὑπουργοὶ εἰς τὸ σχῆμα τῆς ἀπαντήσεως;

ΠΕΤΡΑΚΗΣ. Νομίζω κύριοι, καὶ κατ' ἰδιαιτέρον λόγον ὡς ἀντιπολιτευόμενοι τοῦ 68, νομίζω ὅτι πρέπει νά εἰπωμεν τὰ ἑξῆς περὶ τῆς πολιτικῆς, ἥτις συνδέεται μὲν ἐν ἀντικρίσει ἐθνικῇ, καὶ νομίζω ὅτι πρέπει νά ἐκφρασθῇ ἐπὶ τοῦτου ἡ Κυβέρνησις. Ἡ πολιτικὴ τοῦ 68 ὠρέλκετο ἡ ἐδῶθεν τὴν ἐπανένστασιν τῆς Κρήτης, καὶ ἡ οὐ; Νομίζετε τοῦτο ὡς ζήτημα μὴ σπουδαῖον, ὡς ζήτημα τὸ ὁποῖον δὲν ἐγκατεῖται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ Βασιλικοῦ λόγου; Τοῦτο ἦν ἡ πολιτικὴ τοῦ 68 ἦτον νόμιμος ἢ ὄχι; Νομίζω δὲ ἀκόμα, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν πρέπει μόνον τὸ παρελθὸν της νά ἐξετάζῃ, ἀλλὰ πρέπει λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὸ παρελθὸν νά ρυθμίσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ παρόντος καὶ μέλλοντος. φρονῶ, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν πρέπει νά λησμονήσῃ τὰς ὑποχρεώσεις της, τὰς ὁποίας ἔχει πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς της, πρέπει νά ἐνθυμῆται πάντοτε ὅτι ὑπάρχει ὡς Κυβέρνησις καὶ δι' ἐκείνους καὶ διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι καὶ ἡ παρούσα Κυβέρνησις ὀρεῖται νά δώσῃ τὴν γνώμην της ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τοῦτου ζητήματος, νά δώσῃ τὴν γνώμην της, πῶς δύναται ἡ Ἑλλάς νά φανῇ ὠφέλιμος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς της, καὶ ὅλη ἡ ἐνέργειά της ἐστὶς τῆς ἐσωτερικῆς διαρρυθμίσεως νά ᾖναι προσχευμένη εἰς τὰ καθήκοντα τῆς πατρίδος, ἀφοῦ λήγῃ τὸ πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι δὲν διαμενόμεθα ἀπὸ τὰς ἀρχαίς τῆς καθιερωθείσας ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ εἴθε κύριοι, καὶ τὸ εὐχαριστῶ διὰ τὸ μέλλον· ἀλλ' ὅταν πᾶσα ἐξωτερικὴ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκείνην ἐνέργεια διαμενῇται, ἀγαθὸν πῶς ἡ Ἑλλάς θὰ εὐρεθῇ εἰς θέσιν νά ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις της διὰ τοὺς λόγους τοῦτους ὑποβάλλω τὴν τροπολογίαν μου καὶ ὑποστηρίξω αὐτήν.

— Μετὰ ψυχικοῦ ἀγῶνος εἶδον ἡ Ἑλλάς, ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Υ. Μ. εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νά ἀκλόων τὴν ἐκὺτὴς συναίνεσιν εἰς τὸ Πρωτόκολλον τῆς τελευταίας ἐν Παρισίοις συνδιασκέψεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, δι' οὗ καταδικάσθη συμπαθεία καὶ συνδρομὴ ἐθνικὴ, ὀρελλομένη πρὸς ἱερὸν καὶ καρτερικὸν ἀγῶνα Ἑλλήνων, ὑπὲρ ὧν ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται εὐρεῖν νά μὴ μεριμνῇ.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους, Μεγαλειότατε, πιστοὶ διαρκεῖς τῆς δικαίας ἀγανακτήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, δὲν δύνανται ἢ νά μεμψώπιτοῦ προκατόχου ὑπουργοῦ, ὅσοι δι' ἀκατανόητου πολιτικῆς πορείας ἐσωτερικῆς τε καὶ ἐξωτερικῆς περιήγαγε τὴν Πατρίδα εἰς τὴν ὁδυκρὴν θέσιν νά ἴδῃ τὴν μετὰ τὴν καὶ τοὺς Νόμους Αὐτῆς παραδιδόμενος ἐνόπλιος ὑπὲρ ξένων, ἱερὰ δὲ δίκαια παρορμήμενος ἐπιστήμης, καὶ ἀδελφὸν λαὸν κύπτοντα ἐκ νέου ὑπὸ σκληρὰ δουλείαν.

Ἡ Ἑλλάς πέποιθεν, ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐτιμώσαν προσπαθόντως τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ θέσιν τῶν Ἑλλήνων, θέλουσιν ἐν τῷ μέλλοντι εὐμενέστερον κρίνειν περὶ τῶν ἀπαραγράπτων αὐτῶν δικαίων.

Νομίζω, κύριοι, ὅτι ἀρκούντως ὑπεστήρικται τὴν τροπολογίαν ταύτην, καὶ ὅτι ἀπαδείχθη τρανῶς ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερ-

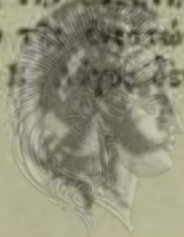
νήσεως τοῦ 68 καὶ ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἦτον κακὴ.

Κατερχόμενοι, κύριοι, τοῦ θήματος, εὐχομαι ὥστε ἡ Πάτρις μας νά μὴ εὐρεθῇ ποτὲ εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν, ἐξ ἧς μόλις ἐξῆλθεν· εὐχομαι οἱ κυβερνῶντες αὐτὴν νά αἰσθῶνται τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἔχει ἡ μικρὰ αὕτη γωνία πρὸς τὴν μεγάλην Ἑλλάδα· καὶ εὐχομαι ἡ πολιτικὴ ἢ τε ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ νά συμμορφωθῇ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθήκοντων ἐκείνων.

ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ. Κύριοι, μετὰ συγκινήσεως μεγάλῃς ἀναγκάζομαι νά λαλῶ τὸν λόγον ἐπὶ θήματος, ἡ συζήτησις τοῦ ὁποῖου κατὰ τὰς εἰσακθετοτέρας χορδὰς τῆς καρδίας ἡμῶν. Εἰς τὰς καρδίας ἀπάντων ἡμῶν εἶναι ἐγκαταραγμένη ἡ λύπη, ἡν ἡ ἐκείνη, μαθόντες τὴν πτώσιν ἡρωικοῦ ἀγῶνος ἀδελφῶν, οἱ ὁποῖοι συνεκέρσαν τὸ πᾶν ἀδελφῶν οἱ ὁποῖοι παρίσχον εἰς τῆς ἐκείνης εἰς ἐποχὴν ἀλγῆ, οἱ ὁποῖοι συνετίλειπον εἰς τὴν καθύπερθε τῆς γῆρας αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἄν ἐπρόκειτο, κύριοι, νά ἐκφράσω διὰ λόγον ἐκεῖνο ὅπερ χάθῃ θύσαν πάντες ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ ἀγῶνος, οὐδὲ τὴν δύναμιν εἶχον νά καταδείξω ὅλας τὰς πτυχὰς, αἱ εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδος ἡ πτώσις τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου ἀρξάν. Ἀλλὰ φρονῶ, ὅτι πᾶσα ἐλθεῖσις τῶν πληγῶν ἐκείνων, ἔσται τῆς πραγματικῆς μικροτέρα καὶ ὀρεῖται νά σιωπήσω, ὅπως ἐσιώπησεν καὶ ὁ ποιητὴς ἐκεῖνος, μὴ δυνάμενος νά ἐκφράσῃ διὰ ὁποιασδήποτε ἐκφράσεως τὴν λύπην, ἡν ὁ θάνατος τῆς ἱερᾶς ἐπρόξινεν, καὶ ἀπλῶς ἠρώσθη νά μίμῃ πέπλον, ἢ νά ἐκδείξῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς λύπης· οὕτω φρονῶ καὶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νά ζωγραφίσωμεν τὴν θάβησαν αἰσθῆσιν τῆς λύπης, ἡν ἡ πτώσις τῆς Κρήτης ἐπρόξινεν εἰς ἡμᾶς. Βασίλει, κύριοι, τίνας Ἕλληνας ἡ καρδία δὲν πᾶλλει, δὲν σπαράττει, ἀναλογιζομένου ὅτι ἀπεσπάσθη τῆς Ἑλλάδος μία νῆσος, ἡ ὁποία κατασπαράχθη διὰ νά ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἡ ὁποία ὀρεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ὁποῖαν μία ταλκρὰ καὶ ἀπάνθρωπος διπλωματία ἀρνήσασιν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος; Ἀλλὰ συγχρόνως, κύριοι, ὀρελλομεν νά ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὅσας ὑπερανθρώπους δυνάμεις καὶ ἂν καταβάλλῃ, δὲν δύναται παρὰ νά ὑπείκῃ εἰς τὸ πεπρωμένον ἢ μᾶλλον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἰσχυροῦ ἐρου.

Ἐλθὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς παραγράφου τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Β. λόγου, ἡ ὁποία πρόκειται ὑπὸ συζήτησιν, νά εἰπω ὅτι αἰσθάνομαι καὶ ὅτι αἰσθάνομαι πάντες σὺς καθόσον ἀφορᾷ τὴν ὑπόθεσιν· ἀλλὰ φρονῶ συγχρόνως ὅτι οὗτα τοῦ παρόντος χρόνου· οὗτα τῆς παρούσης ἐποχῆς εἶναι νά ἐξετάσωμεν τίς ὁ πρᾶσις, εἰς ὃ ἐπινεγκῶν τὴν πτώσιν τῆς Κρήτης. Ἐὰν ἐρωτήσω τὴν πεποθεσάν μου δὲν ἔχει δυσκολίαν νά εἰπω, ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς νῆσου ἐκείνης· δὲν δύναμαι νά κρυψῶ, ὅτι ὅσον ὑπερανθρώπους ἀγῶνας ὁ λαὸς καὶ ἂν κατέβαλε, ἀμὰ ἡ Εὐρώπη σύμπασα εἶπεν ὅτι ἡ Κρήτη πρέπει νά πέσῃ, δὲν εὐδυνάτο παρὰ νά πέσῃ. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς εἶχε τὴν ἀφροσύνην νά ἀρᾷ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ πάντων φρονῶ, ὅτι ἔθελε καταστρέφει τὰς ἐλπίδας, αἱ ὁποῖαι διὰ τὸ μέλλον μᾶς μένουσιν, ἔθελε καταστρέφει πᾶσαν πηγὴν, ἐξ ἧς εὐδυνάτο οἱ λαοὶ οἱ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν διαταλούντες, ἀρνούμενος παρηγορίαν, νά εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐλπίδα νά ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν μετ' οὗ ἐθέλομεν στήριγμα καὶ τῆς τελευταίας ἐλπίδος ἀδελφούς ἀναξισπαθοῦντας καὶ πύχοντας, ἠέλομεν θέσει προσκόμματα εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω λοιπὸν ὡς εἰσχυγνῆς ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Β. λόγου φρονῶ, ὅτι ἐκφράζομαι τὸ αἰθερμα τῆς πλεινοφροσύνης, ἰσχυρίζομενος, ὅτι δὲν εἶναι τῆς παρούσης ἐποχῆς, ἂν καὶ ποῖα τῶν κυβερνήσεων ἡμεῖς, ἂν καὶ ποῖα ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς νῆσου.

Δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νά περιορισθῶμεν ἀπλῶς εἰς τὴν συζήτησιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν πορείαν τῆς ἐκείνης ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν πορείαν τῆς ἐκείνης ἐκείνης, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ, ἐπεὶ δὲ ὁ Β. λόγος δὲν

φύνη, εἰς τοσαύτας ἀθεμίτους ἐνεργείας διὰ τὰ κατὰ τὴν ἐξουσίαν τὸν φρόνημα τῶν κατοίκων μιᾷ πόλει. Ἐπειδὴ ὅμως ἔλαβε χά-
ραν ἀναβολὴ τῆς ἐκλογῆς καὶ κατὰ τὴν κρίσιν μου εἶναι ζή-
ταμα, εἴαν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀνα-
βάλῃ ἐκλογὴν προκηρυχθεῖσαν, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀναβολὴ αὕτη καθὼς
σὰς εἶπον φέρει 1238 ὑπογραφάς, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τοῦ
δημοτικῶν ἀρχόντος τῆς πόλεως Πατρῶν, ἡ ὁποία καθὼς γνωρί-
ζετε εἶναι ἡ μεγαλειτέρα πόλις τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὴν ὅ-
ποιαν κατοικοῦν πολλοὶ ξένοι καὶ ὑπάρχουσι πολλὰ συμφέροντα,
διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι δὲν μᾶς εἶναι ἐπιτραπευμένον τὴν ἀναβο-
ρὰν αὐτὴν νὰ διέλθωμεν ἐν σιωπῇ καὶ διὰ τοῦτο δὲν περιορί-
ζομαι ἀπλῶς νὰ τὴν παρουσιάσω ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ
διατυπῶν τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἰς ἐπερώτησιν καὶ παρακαλῶ
τὴν Βουλὴν νὰ προσδιορίσῃ, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὴν περὶ αὐτῆς
τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν Βασιλικὸν λόγον νὰ γίνῃ συζήτηση ἐπὶ
τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην παρακαλῶ τὸν
κ. ὑπουργὸν τῶν ἑσωτερικῶν νὰ παραγγέλῃ ὅλα τὰ σχετικὰ
ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἔχει, ἐλπίζω δὲ καὶ εὐχομαι νὰ ποδισθῇ
ὅτι τὰ παράπονα τῶν κατοίκων καθόσον ἀφορᾷ τὰς ἀθεμίτους
ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως εἶναι ὅπως ἀβάσιμα.....

ΘΑΝΟΣ ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ. Ὅχι τῶν κατοίκων ὅλων.

ΣΩΤΗΡΙΟΠΟΥΛΟΣ. Τῶν ὑπογεγραμμένων, ἔτσι καὶ τοιοῦτο-
τρόπως νὰ περιορισθῇ τὸ ζήτημα εἰς τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐκλο-
γῆς καὶ νὰ παύσων παραπονοῦμενοι αὐτοί. Καταθέτω λοιπὸν
τὴν ἀναφορὰν καὶ παρακαλῶ τὴν Βουλὴν νὰ προσδιορίσῃ τὴν
συζήτησιν μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλικοῦ λόγου.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Κύριε πρόεδρε, μίαν προσθήκην κάμνω εἰς
τὴν ἐπερώτησιν τοῦ κ. Σωτηριοπούλου. Δὲν εἶναι μόνον αἱ Πά-
τραι, εἶναι πολλαὶ ἄλλαι ἐπαρχίαι, ἰδιαιτέρως πρὸς ἐνός καὶ
περισσότερους ἔτους ἡ Ζάκυνθος. Ὁ δήμαρχος ἐπαύθη δημοτικὴν
ἐκλογὴν δὲν ἔχει, νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι παράνομον εἶναι, ἀφοῦ
ὁ νόμος ὁρίζει ὅτι πνευμένου ἐνός δημάρχου ἐντός 40 ἡμερῶν
γίνεται ἐκλογὴ, νὰ ᾔναι ἐν ἔτος ἀφ' οὗ ἐπαύθη ὁ δήμαρχος κα-
θὲ μῆνες ἀφ' οὗ ἤλθε· ἡ ἐνεστῶσα Κυβέρνησις καὶ νὰ μὴ ἔ-
γινεν ἡ ἐκλογὴ. Ἐπομένως ζητῶ νὰ μάθω δικαίᾳ ἡ ἐκλογὴ δὲ
ἔγινε.

ΖΑΪΜΗΣ (Πρωθυπουργός). Μαζὺ μετὰ τὴν ἄλλην ἐπερώτησιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Μετὰ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι, ἡ ἡμερησία διάταξις εἶναι ἡ συζήτησις
ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν Βασιλικὸν λόγον. Ποῖος ἔχει τὸν
λόγον;

Π. Α. ΠΕΤΡΑΚΗΣ. Ἐγώ.

ΤΙΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ πρώτη παράγραφος.

Ἀναγιγνώσκεται ὡς ἑξῆς.

Βασιλεῦ,

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους μετ' εὐπροσύνῃς εἶδον ἐν μέσῳ
αὐτῶν τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος κληθεῖσα ὑπὸ τῶν Με-
γάλων Δυνάμεων τῆς Ἡρώπης ν' ἀπορνήσῃ ἐντός βραχυτάτης
προθεσμίας, ἂν ἀποδέχεται τὰς ὑπ' αὐτῶν ὁμοφώνως ἀνακηρυ-
χθεῖσας ἀρχὰς τοῦ μεταξὺ Ἑθνῶν δικαίου, τὰς ἐγγραφεῖσας ἐν
τῷ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων τούτων συνταχθέντι ἐν Παρίσις κατὰ
τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους πρωτοκόλλου, ἐπραξε συμφωνίαν
πρὸς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ ἔθνους, παραδεχθεῖσα
τὰς ἀρχὰς ταύτας, αἵτινες, εἰ καὶ στενὴν εἶχον συνάφειαν μετὰ
καρτερικοῦ ἀγῶνος δεινοπαθούντων ἀδελφῶν, ὑπὲρ ὧν σὺδέποτε
παύσεται ἡ Ἑλλὰς ἐνδιαφερομένη καὶ μεριμνῶσα, καὶ ἡ παρα-
γνώρισις τῶν δικαιωμάτων τῶν ὁποίων ἀλλοτρίην ἐντύπωσιν ἔ-

νιποῖσεν εἰς τὰς καρδίαις πάντων ἡμῶν, οὐχ ἤττον καθίσταντο
σεβασταὶ μετὰ τὴν ὁμόφωνον ἀνακήρυξιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἱε-
ραίων Δυνάμεων. Πεισθῆκαμεν δὲ, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀ-
ποδοχὴ τῆς ὁμοφώνου γνώμης τῶν Δυνάμεων τούτων ἐκτιμη-
θήσεται δυνάτως ὑπ' αὐτῶν καὶ καταστήσει αὐτάς, τὸ μέλ-
λο· εὐμενεῖς πρὸς τὸν ἱερὸν πόθον τῶν Ἑλλήνων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι, ἔχεται ὑπ' ὀφιν σας τὸ σχέδιον τῆς ἀ-
παντήσεως. Ἐπιθυμεῖτε νὰ τὸ ἀναγνώσωμεν ὅλον;

ΠΟΛΛΟΙ. Ὅχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Λοιπὸν θὰ σταθῶμεν ἐδῶ εἰς τὴν παράγραφον,
εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται τροπολογία τῆς μειοψηρίας τῆς ἐ-
πιτροπῆς.

(Ἀναγιγνώσκεται ἡ τροπολογία).

Μετὰ ψυχικοῦ ἀγῶνος εἶδεν ἡ Ἑλλὰς, ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς
Ὑ. Μ. εὐρίσκει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διελώσῃ τὴν ἐαυτῆς συνείνε-
σιν εἰς τὸ πρωτοκόλλον τῆς τελευταίας ἐν Παρίσις συνδια-
σκεψῆς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, δι' οὗ κατεδικάσθη συμπα-
θία καὶ συδρομὴ ἐθνικὴ, ὀφειλομένη πρὸς ἱερὸν καὶ καρτερικὸν
ἀγῶνα Ἑλλήνων, ὑπὲρ ὧν ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται φύσει νὰ μὴ
μεριμνᾷ.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους, Μεγαλειότητα, πιστοὶ διερμη-
νῆς τῆς δικαίας ἀναγκῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, δὲν δύ-
νανται ἢ νὰ μεμρῶσι τοῦ προκατόχου Ὑπουργείου, ὅπερ δι' ἀ-
κατανόητου πολιτικῆς πορείας ἐσωτερικῆς τε καὶ ἐξωτερικῆς
περιήγαγε τὴν Πατρίδα εἰς τὴν ὀδυνηρὰν θέσιν νὰ ἴδῃ τὴν μὲν
γῶραν καὶ τοὺς Νόμους αὐτῆς παραβιαζομένους ἐνόπλιως ὑπὸ
ξένων, ἱερὰ δὲ δίκαια παραβιάζοντα ἐπισήμως, καὶ ἀδελφὸν λαὸν
εὐπρόσπαιον ἐκ νέου ὑπὸ σκληρὰν δουλείαν.

Ἡ Ἑλλὰς πέποιθεν, ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, ἐκτιμῶσαι
πρὸς αὐτὴν τὴν ἐν ἡμῶν ἀνταλῇ θέσιν τῶν Ἑλλήνων, θέλουσιν
ἐν τῷ μέλλοντι εὐμενεστέρην κρίσιν περὶ τῶν ἀπαραγράπτων αὐ-
τῶν δικαίων.

Π. Α. ΠΕΤΡΑΚΗΣ.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΛΑΣ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὁ κ. Πετράκης ἔχει τὸν λόγον.

Π. Α. ΠΕΤΡΑΚΗΣ. Κύριοι, ὡς βλέπετε ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς
εἰς τὸν Βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως ὑπεβλήθη τροπολογία ὑπὸ
τῆς μειοψηρίας, τὴν ὁποίαν ἤκουσατε. ἔρχομαι νὰ προσθέσω
λέξεις τινὰς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τροπολογίας ταύτης. Ἡ τρο-
πολογία, ὡς βλέπετε, ἀποβλέπει ζήτημα σπουδαιότατον, ζή-
τημα τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει οὐ μόνον τὴν μικρὰν ἐλευθέραν Ἑλ-
λάδα, ἀλλὰ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει καὶ ἀδελφούς ὄντας
ἐαυτοὺς αὐτῆς. Ὁμολογῶ ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαιότατον,
ὅτι τὸ ζήτημα ἴσως ὑπερβαίνει τὰς μικρὰς μου δυνάμεις, ἐνό-
μισα ὅμως καθήκόν μου νὰ εἰπῶ κατὰ ὀλίγας τινὰς λέξεις ἐπὶ
αὐτοῦ. Διέλθωμεν, κύριοι, ἡμέρας πενήνους, ἡμέρας δακρύων,
εἰτε ἤκουσαμεν τὸν νεκρικὸν κῶδωνα τῆς ἐπαναστάσεως τῆς
Κρήτης. Τὰς ἡμέρας ταύτας ἡσθάνθημεν ὅχι μόνον ἐδῶ οἱ ὀ-
λίγοι ἐμῶν Ἑλλήνων· τὰς ἡσθάνθησαν πανταχοῦ, ὅπου ἑλλη-
νικὴ καρδία πάλλει. Μὴ σὰς φανοῦν παράδοξον αἱ λέξεις· δά-
κρυα ἀληθῶς ἔρρεον ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκάστου Ἑλλήνου, εἴ-
ναι λέξεις τὰς ὁποίας αὐτὴ ἡ παρούσα Κυβέρνησις μετεχειρίσθη
καὶ δικαίως εἰς τὸ πρόγραμμά της· εἶναι αἱ λέξεις τὰς ὁποίας
ᾤρειλε πᾶς Ἕλλην τότε νὰ γράψῃ, διότι ὡς σὰς εἶπον ἐπρόκειτο
περὶ τοῦ μεγαλειτέρου ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἡδύνατό ποτε νὰ
συγκινήσῃ καρδίαν ἑλληνικὴν. Ἑλληνισμοί, κύριοι, λέξεις γλυκεῖαι,
ἔχει ἱστορίαν καὶ ἱστορίαν ὠραίαν, ἀρχαιοτάτην, ἱστορίαν, τὴν
ὁποίαν πάντες πάντοτε ἐτίμησαν, ἡ ἱστορία ὅμως ἐκείνη μᾶς
παρέδωκε καὶ ὑποχρεώσας· αἱ ὠραῖαι αὐταὶ τῆς ἐνεποίησαν

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'. ΣΥΝΟΔΟΣ Α'.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΑ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ.

ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ 33.

Τῆς 23 Ἰουλίου 1869.

(Τετάρτη.)

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου, τῆς Βουλῆς ἐν ἀπαρτίᾳ ἐβρεθείσης, ἀνεγνώσθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. ἔχει τις ἀντίρρηση;

ΠΟΛΛΟΙ. ὄχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἄρα ἐγκρίνεται. — Ὁ νομοθέτης βουλευτὴς νὰ εἴλῃ νὰ δώσῃ τὸν ὄρον. (Γίνεται ἡ ἐρκωμοσία τοῦ βουλευτοῦ Ἰωάννου Φίλιππου). — Κύριοι βουλευταί, κατὰ τὸ ἀρθρον 57 τοῦ κανονισμοῦ πάντα ἀναφορὰ παρουσιαζομένη εἰς τὴν Βουλὴν διευθύνεται ἀπὸ τὸν πρόεδρον εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἐπιτροπὴν καὶ αὕτη κάμνει τὴν ἐκθεσιν, τὴν ὁποῖαν υποβάλλει εἰς τὸ Σώμα· ἀλλ' ἡ Βουλὴ ὀρθῶς ποιοῦσα κάμνει ἐξαίρεσις τινὰς εἰς τὸν κανονισμὸν, ὡς αἱ ἀναφοραὶ παρουσιάζονται περιέχουσι συμπερόν ἢ κατεπίγον ἢ γενικόν. Αὐτὴν τὴν ἐξαίρεσιν θὰ σὰς παρακαλέσω, κύριοι, νὰ κάμωμεν καὶ σήμερον, προαιμμένοι λόγου περὶ ἀναφορᾶς, ἥτις παρουσιάσθη σήμερον διὰ τοῦ ἀξιότιμου βουλευτοῦ κυρίου Γρηγοριάδου, εἰς τὴν ὁποῖαν εἶναι ὑπογεγραμμένη μία ἐπιτροπὴ προσφύγων Κρητῶν, πληρεξούσιοι προσφύγων Κρητῶν καὶ ἀρχηγοὶ αὐτῶν. Νὰ μοὶ δώσῃτε τὴν ἔδειαν νὰ ἀναγνώσω αὐτὴν εἰς τὴν Βουλὴν, ἥτις εἶναι συντομωτάτη αὕτη δὲ δύναται νὰ ἀπορρίψῃ ἢ νὰ ἀποστείλῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἀναφορῶν κατὰ τὴν τάξιν ἢ νὰ λάβῃ ἐν ἄλλῳ μέτρῳ. Ἀλλὰ παρατηρῶ, ὅτι πρόκειται περὶ ὑποθέσεως ἱερᾶς, περὶ ἧς πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις, καὶ ἰδιαιτέρως ἡ παρούσα ἐμερίμνησαν, καὶ καλὸν ἔβαλεν εἶσθαι νὰ συστηθῇ αὕτη εἰς τὸ ὑπουργεῖον. (Ἀναγινώσκεται ἡ ἀναφορὰ).

Πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν.

Κύριοι Πρόεδρε!

Τῆς ἐθνικῆς ιδέας ναυάγιον καὶ τὴν ὁρὰν ταύτην οἱ διὰ πεμφρονήσεως εἰς τὴν θίαν καὶ τὰς ὑποσχέσεις τὰ ὕστατα τὴν τιμὴν τῆς ἰδίας πατρίδος διασώσαντες καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν μέσῳ ἡμεμῶντος ὀρίζοντος, ἐπανακηρύττοντες, παρουσιάζονται διὰ τῆς ἀναφορᾶς τῶν ταύτης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν οἱ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα μετὰ τῆς πτώσεως

τῆς Κρήτης προσφυγόντες εὐερίθμοι Κρήτες. Ἀπολλίσαντες οὗτοι ὅ,τι ἀπώλεσαν ἐν Κρήτῃ καὶ καταδιωκόμενοι ἀκόμη ὑπὸ τοῦ καταχρυσαντος τῶν δικαίων τῶν δὲν ἐξαιτοῦνται σήμερον ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν ἄλλο παρ' ὅ,τι καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τοῦ ἀπὸ 24 ληξάντος ἰουνίου ε. ε. ὑπομνήματος τῶν πρὸς ταύτην, περιβαλόντων τινὰ κατ' ἀξίαν καὶ θέσιν ἱκανὴν πρὸς οἰκονομικὴν συντήρησιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων τῶν, μέχρις ἡμερῶν αἰσιματέρων διὰ τοῦτους.

Ἡ θέσις καὶ οἱ λόγοι ταύτης καὶ τῆς ἐξαιτήσεως τῶν ἀναφερομένων σφίσις ἐκτίθενται ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνωτέρῳ ὑπομνήματι.

Παρακαλοῦμεν τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν καὶ πεποιθήμεν ὅτι θέλει ἐνισχύσει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅπως ὅσον ταχύτερον εὐθὺς αὕτη ἐπίκορος ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκ τῆς δυστηχίας ἀμνηστίας τῶν εὐερίθμων προσφύγων διὰ τῆς ὀριστικῆς πραγματοποιήσεως τῶν δυνατῶν καὶ δικαίων πρὸς ταύτην παρακλήσεων.

Διατελοῦμεν μετὰ σιδασμοῦ.

Οἱ πρόσφυγες Κρήτες Πληρεξούσιοι καὶ Ἀρχηγοὶ

(ἔπονται αἱ ὑπογραφαί)

Ἡ ἐκ προσφύγων ἐπιτροπὴ κτλ.

(ἔπονται αἱ ὑπογραφαί).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀναγνώσῃ καὶ τὸ ὑπόμνημα τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει;

ΤΙΝΕΣ. ὄχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐν αὐτῷ γίνεται ἀπαρίθμησης τῶν συμφορῶν καὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκονται πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπιστρέψωσιν ὡς καταδιωκόμενοι, κατατιζόμενοι καὶ κικουρούμενοι εἰς τὴν πατρίδα τῶν.

ΖΑΪΜΗΣ. (Προβουλευτὴς). Κύριοι, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ βραδύνῃ οὐδὲ στιγμὴν ἡ ὑπόθεσις περὶ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Κρητῶν καὶ ὀφείλω νὰ ἐξηγήσω εἰς τὴν Βουλὴν τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λάβῃ ἡ κυβέρνησις. Ὁχι μόνον τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ἐδόθη εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἀναφοραὶ εἰσὶν ἤδη δεδομέναι εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Ἡ κυβέρνησις δὲν ἐπαύει ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων, νὰ χορηγῇ ὅλα τὰ δυνατὰ βοηθήματα εἰς τοὺς ἀτυχεῖς ἀδελφοὺς ἡμῶν· ἀλλὰ γνωρίζετε, κύριοι, ὅτι τὰ μέσα τοῦ ταμείου δὲν εἶναι ἐπαρκῆ, διὰ νὰ δυνήθῃ ἡ κυβέρνησις νὰ ἀνταποκριθῇ πληροῦστα εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Κρητῶν. Ἰδού

λιτικὴν ἀναλαμβάνουσιν ἢ ἀνακηρύξῃ ὡς πολιτικὴν τῆς τῆν εἰρή-
νην, διὲν ἡ εἰρήνη ἤϊεν ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ· εἶδεν ὅμως ὅτι ἡπατάτο. Εἰς
τοιαύτην πολιτικὴν δὲν ἐδύνάτο ἡ Εὐρώπη νὰ ἐγγύσει οὐδεμίαν
ἐπιστολήν, καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισεν κατὰ μικρὸν ἡ ἐλάττωσις
τῆς συμπαθείας αὐτῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅταν κατήντησαν τὰ πράγματα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ὅταν
ἡ Κρήτη ἐφυγοδόρηται, ὅταν ἀπειλοῖται εἶχε καταλάβει τὸν κό-
σμον, τότε εἶδαν οἱ αἰῶνες μίαν τερατώδη ἐκστρατείαν, ὅταν ἡ
ἐκστρατεία αὕτη δὲν ἐκτελεῖτο, ἀλλ' ἀπωθεῖτο· ἐσκόπον ὅμως
νὰ κάμωσιν ἐπιδείξιν καὶ κατώρυσαν νὰ ἐραθίσουν τὴν ἀγανάκτη-
σιν τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἐνταῦθα ἀντιπρο-
σωπεῖα ἐξυβρίζετο καὶ κατεφρονεῖτο ἀπὸ τὴν σκανδαλιωδῆς ἐ-
πιδεικτικῆν ταύτην ἐκστρατείαν, ἥτις ἐνυπόκριντο τὴν ἐπιστολήν
τῆς ἀφίξεως ταῖς Κρήτην, καὶ ναυαγῆσασα ἔλαμψε νὰ ναυαγῇ
ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις, διότι ὁ τελευταῖος κύριος τῆς Κρητι-
κῆς ἐπανάστασις ἦτο ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη. Ὅταν λοιπὸν ἡ
Κρήτη ἐξήτει ὅχι στρατιώτας ἀλλὰ τροφάς, ἐστειλάν στρατιώ-
τας, εἰς τὸν τρόπον τοιοῦτον καὶ ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ καθ' ὃν οἱ στρα-
τιῶται αὗτοι δὲν ἔμπορουν νὰ διατρηθῶσιν καὶ ἰσχυρῶς
τῆς τροφῆς. Οἱ στρατιῶται λοιπὸν αὗτοι ὑπέκυψαν.

ΜΗΤΣΑΣ. Τοὺς ἐστειλάν νὰ τοὺς ζήτωμεν ἡμεῖς οἱ παλαιοί.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Καὶ ἡ Κρήτη ἐπεῖ.

Τὰ κατόπιν γελοῖα τὰ ἐνθυμεῖσθε, καὶ ταῦτα καταισχύονον
καὶ τοὺς ἐνεργήσαντας καὶ τοὺς ἀνεχθίντας αὐτά.

Εἰς τὰ ὕδατά μας εἰς ἕνα, εἰς νάυαρχος τῆς Τουρκίας μᾶς
ὕπεδαλε νόμον, κατέσχε τοὺς λιμένας μας καὶ ἐνταρίσεν ἐκεῖ
τὴν Κρήτην, — ἡ Κρήτη ἐντεφιάσθη εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σύρου
διότι ὁ ναύαρχος αὐτός μᾶς ἀπαγόρευε νὰ κινηθῶμεν, μᾶς ἡ-
νάγκαζε νὰ ἐγκαταλείψωμεν τοὺς ἀδελφούς μας καὶ μᾶς ἐξό-
βριζε, καὶ ἡμεῖς τί ἐκάμαμεν; ἐστειλάν τὸν ἀτμοδρόμονα
νὰ καταδιώξῃ τὸν Χοβάρτ καὶ ὁ ἀτμοδρόμων εὗρεθῃ ἀντὶ πυ-
ρίτιδος.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Ἄνευ πυρίτιδος καὶ φουσιχίων, ἤγορασεν
φανεῖαν εἰς τὴν Σύρον διὰ νὰ κάμουν φουσιχία.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἀπειλοῦντες ὅτι τὴν στιγμήν, καθ' ἣν
ἦν ὁμίλουν αἶμα ἴσως βέει, τὸ ὅποιον ἤθελον ἐπιβαρύνει τοὺς
αἰτίους, καὶ ὁ ἀτμοδρόμων εἰς Σύρον ἐξήτει ἀπὸ τὸ ἐμπό-
ριον νὰ ἀγοράσῃ πυρίτιδα!! Εἶναι γελοῖον αὐτὸ, εἶναι πλὴν
ἡ γελοῖον, εἶναι ἄξιον νὰ ἐπιτύρῃ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν
ἀπειλοῖσαν ἐνός ἔθνους, ὅταν ἡ τιμὴ του καὶ τὰ σπουδαιότερα
συμφέροντά του τοιοιτοτρόπως θυσιάζονται.

Ἡ Κρήτη λοιπὸν ἐσταφείθη εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σύρου καὶ
αὗτοι ἐδῶ, τί ἐκάμουν; γελοῖα, γελοιώδιστα· ἀπέστειλάν
νὰ ὀχυρώσων τοὺς λιμένας, καὶ πλοίων παντὶ ἐργαζέμε-
σαν ἐν Πόρῳ διὰ σάκκους, τοὺς ὁποίους ἐπλήρωσαν χώματος·
διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς προχώματα καὶ πολλαὶ δέσμαι οὐλο-
νων συνηρθίσθησαν διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἐπάλξεις ἀντὶ οὐ-
πλῶν, ἀντὶ πυροβόλων, ἀντὶ πυρίτιδος καὶ ἀντὶ πυροβολιστῶν,
καθ' ἣν στιγμήν τὸ ζήτημα ἐγένετο καὶ ἡ τιμὴ μας ἐποδοπα-
τεῖτο εἰς Σύρον. Καὶ τί ἀκόμη ἐκάμουν; ἐπαρρησιάζοντο ἐδῶ καὶ
ἐξήτουν δάνεια. Ἡ Κρήτη ἐγάθη, ἡ ἀτιμία ἐπὶ τῇ πλῆρῃ, καὶ
αὗτοι ἔφερον νόμον περὶ δανείου, καὶ ἤθελον δυνάμει αὐτοῦ νὰ
εὕρωσι χρήματα καὶ δι' αὐτῶν νὰ ἐτοιμάσωσι τὴν Ἑλλάδα, νὰ
δικαιώσωσι τὴν τιμὴν τῆς, νὰ ἐπιβάλλωσι συνθήκας εἰς τὰ
Δαρδανέλια καὶ νὰ μᾶς ικανοποιήσωσι οὐ μόνον μετὰ τὴν Κρή-
την, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Ἱππεῖον καὶ τὴν Θησαλίαν. Οὕτω δι-
βουκόλουν τὸν κόσμον, καὶ ἐν τούτοις τὰ μεγάλα συμφέροντα
τῆς πατρίδος κατεστρέφοντο, αἱ θυσίαι τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλ-
λάδος εἰς μάτην ἀπέβαινον καὶ αἱ ἐλπίδες αὐτῆς καὶ τῶνδε
τὰ χρυσᾶ, ὡς καπνὸς διαλύοντο ἐνώπιον τῆς αἰσχύνῃς καὶ τῆς

ἀτιμώσεως, τὴν ὁποίαν οὕτως ἐνεκόλασαν εἰς τὸ μέτωπον τῆς
Ἑλλάδος, διότι αἰσχύνῃ μεγαλητέρα δὲν ὑπῆρξεν!

Ἦλθον, ἐνθυμεῖσθε, ἐδῶ καὶ ἐξήττησαν τὴν ἀδειαν νὰ λάβουν
100,000,000 διὰ τὸν πόλεμον. Ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι ὑποθέτομεν
ὅτι ἐξυκολοῦθον τὸ σχιδιὸν καὶ οἱ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Βου-
λῆς εὐρεθίντες ἐταίναμεν τὴν χεῖρα, ἐλησμονήσαμεν τὸ πα-
ρελθόν καὶ εἰπομεν Κύριοι, θέλετε τῷ ὄντι εἰς τὰ ἔργατα ἀκό-
μη νὰ ὑπερασπίσῃτε διὰ θυσιῶν τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος, μᾶς
ἔχετε συνεργάτας, λησμονοῦμεν τὸ παρελθόν. Ἄλλοι οἱ ὁποῖοι
ἔχον φιλειρηνικὰς πεποιθήσεις μᾶλλον, ἐνόμισαν ὅτι καὶ αὗτοι
ἔν ἐμπερὶ ν' ἀρνηθοῦν τὴν συνδρομὴν των, μοιῶντι ἐβλεπον ὅτι
ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν κωμωδία παιζομένη πρὸς βλάβην τοῦ τόπου.
Ἀς μετ' ἐννοήσωμεν ὅμως, (ἐγὼ δὲν συμφωνῶ μετὰ τὴν πορείαν
των ἐκείνων, νομίζων, ὅτι ὅλοι αἱ πεποιθήσεις εἰλικρινῶς καὶ
βαρβαρῶς πρέπει νὰ φανερώωνται καὶ νὰ ὑποστηρίζωνται). Καὶ
ἐν ὅ μὴ φωνὴ πεπεισμένου διὰ τοῦ Ἐθνάρχου ψάλλουσα
τὸν θύριον ἐξήτει δειλοὺς διὰ τοὺς Παζοὺς, οὐδεὶς εὗρεσκετο
δειλὸς, ὅλοι εἶχον γίνεαι, ὡς ἐκ θαύματος φιλοπόλεμοι καὶ
ἀκολουθούμεν τὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἐπηγγέλλετο νὰ ὑπερα-
σίσῃ τὴν τιμὴν μας, καὶ ὁ Ἐθνάρχης εἰς μάτην περιέτρεχε
καὶ ἐξήτει ταπεινῶς διὰ τοὺς Παζοὺς.

ΜΗΡΑΤΣΙΚΑΣ. Ἐάν ἀγαπάτε, νὰ σὰς κάμω μίαν ἐρώτησιν

Ἦλθετε λόγον ποιήσαντες περὶ τῆς Κρητικῆς ἐπανάστασις
κατὰ τὸ ἔτος 1867. Ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, σὰς παρακαλῶ νὰ
μοὶ εἰπῇτε; ἐάν συνέβη κάτι ἄλλο συμβῆν, πόθεν ἡ αἰτία αὐ-
τοῦ, ποῦ ἐλαβεν; Ἐννοῶ τὴν Ἱππεροθωμανικὴν ἐπανάστασιν.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Μαλιστα εἶμαι ἔτοιμος. Πρὸ ἡμῶν ἐ-
ξήρξατο ἐπίσης καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη. Νομίζω (λέγω νομίζω
διότι ἐγὼ δὲν δύνάμην νὰ ἐμβατεύω εἰς τὴν διάνοιαν ἄλ-
λων, οὕτε τὴν εὐθύνην ἢ ἀναλάβω) ὅτι ἡ κυβέρνηση τῆς
ἐποχῆς αὐτῆς δὲν ἐθεώρουν αὐτὴν τὴν ἐπανάστασιν ὡς κατὰ-
ληλὸν καὶ χρίσιμον πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν, ἦτοι τὸ ζήτημα
τῆς Κρήτης, καὶ διὰ τοῦτο ἦτο μᾶλλον κατ' αὐτῆς. Ὅτε ἦλθον
ἡμεῖς, εὗρομεν τὴν ἀνωμαλίαν αὐτὴν, ἀρῆσαμεν νὰ τρεῖξῃ τὸν
δρόμον τῆς, ἀπερύγαμεν νὰ τὴν παρεμβάλωμεν κατὰ πρόσκομμα,
καὶ ὅμως μετὰ ἑξ μηνῶν προσπάθειαι ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐντε-
λὴς ἀπέτυχεν, καὶ ἀντὶ ἐπανάστασις εἰσῆλθεν ὡς ἀταξία ἐντὸς
τῶν ὁρίων καὶ ἐλαλε τότε ἡ Ἑλλὰς νὰ ὑποστῇ τὰς συνετείας
τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς τῆς λαγομένης ἐπανάστασις, ἡ ὁποία
δὲν ἦτο ἐπανάστασις ἀλλὰ ἀναρχία· καὶ συνέβη τότε εἰς τὰ
ὅρια ἐντιμοὶ μετ' ἀτίμων, λίσται μετὰ οἰκουραίων, ἦντοι
μετὰ παραξίων νὰ συναγελῶνται. Ἡ ἐπανάστασις λοιπὸν ἔ-
λασε τὸν χαρακτῆρα τῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀταξία
καὶ τὴν ἀταξίαν αὐτὴν, ὅχι τὴν ἐπανάστασιν, ἡμεῖς κατεπαύ-
σαμεν, καὶ ἐνόμισαμεν, ὅτι εἶχομεν χρεὸς ἱερὸν καὶ ἀπαραίτη-
τον νὰ πολεμήσωμεν τὴν ἀταξίαν, ἡ ὁποία ἤθελε βλάψῃ τὴν
Ἑλλάδα ἀντὶ νὰ ὀφειλῇ τὴν Κρήτην. Ἐπικαλοῦμαι δὲ μάρ-
τυρας τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μέους ἐκείνου διὰ νὰ ὁμολογήσουν,
ὅτι καθ' ἣν στιγμήν ἡ ἀνωμαλία αὐτὴ διελύθη, εἶχε χαρακτῆρα
ἐπανάστασις, ἡ ἐν δὲν εἶχε μεταμορφωθῇ εἰς ἀταξίαν, ἡ ὁ-
ποία ἐλυμαίνετο τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος.

ΜΗΡΑΤΣΙΚΑΣ. Σὰς παρακαλῶ, κ. Κουμουνδούρε... (θόρυβος).

ΤΙΝΕΣ. Μὴ διακόπτεται.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Κύριε Μπράτσικα, ἐγὼ δὲν ἔχω δι-
σκολίαν νὰ ἐλθω εἰς πᾶσαν ἐξήγησιν, δὲν τὸ ἐπιθυμῶ ὅμως,
διότι δὲν συμφέρει, νομίζω, οὕτε εἰς τὴν τιμὴν τοῦ τόπου ἐ-
κείνου, οὕτε εἰς τὴν τιμὴν τῶν προσώπων μὴ μετὰ βιάζεσθαι νὰ
ἐλθω εἰς ἐξηγήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐμὲ δὲν βλάπτουν, βλάπτουν
συμφέροντα, τὰ ὅποια καὶ σὺς θέλεις νὰ προστατεύῃς καὶ
ἐγώ.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν τῆς Κρήτης, ἐπαρρησιάζομαι, πράγματι

βαθείαν ἐντίπωσην, ἄφηναν ἰσχυρὰ εἰσθλήματα, αἰσθήματα τὰ ὅποια ἔκαμαν τὸν Ἑλληνισμὸν ἐπὶ τόσους αἰῶνας νὰ ἀνέξῃ καὶ μέχρι τοῦδε νὰ ὑπάρξῃ. Ἐκαστος Ἑλλήν ἐνθυμεῖται τὴν ἀρχαίαν του ἱστορίαν· ἕκαστος Ἑλλήν ἐνθυμεῖται τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἐνθυμεῖται καὶ τὰς ἐκεῖτα δυστυχίας του. Δὲν ἐμμένει ν' ἀναπτύξῃ περισσύτερον τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐποχὴν, ἀλλ' ἐκείνη μᾶς ἔδωκε τὴν δύναμιν ν' ἀνδράξωμεν εἰς τὰς σάρων αἰώνων σκληρὰ δουλείαν· ἐκεῖ ἀντλοῦντες ὑπερέβαινεν τὰς δυστυχίας ὑπὸ σκληρὸν ξέον ζυγόν. Ἀλλ' ὁ μέγας Θεός, ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἐγκατέλειπεν αὐτὴν ἡλθεν ἐποχὴ ὅτε τὰ δεινὰ ὑπερέχειλίσαν, ἡλθεν ἐποχὴ ὅτε ὅλοι οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες ἐνθουμήθησαν τὸν προορισμὸν των καὶ εἶπον θέλομεν νὰ ἡμεῖς ἐλευθεροῦν ἡλθεν ἡ μεγάλη ἐκείνη καὶ ὡραία ἐπανάστασις τοῦ 1821, εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς σημαίας τῆς ὁποίας πᾶσα Ἑλληνικὴ καρδία συνεκινήθη· ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη εἶναι πλησίον μας· πολλοὶ ἐξ ὑμῶν ἴσως ἔλαβον μέρος. Ἐνθυμεῖσθε τὸν ἐνθουσιασμὸν, ἐνθυμεῖσθε τὴν αὐταπαρνήτην τῶν τότε πατέρων μας, ἐνθυμεῖσθε μὲ ποίνουσίαν, μὲ ποῖαν καταστροφὴν ὅλης τῆς ἑλλ. χώρας ὑπεστήριξαν τὰ ἀρχαῖα δικαιώματά των, τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐπολέμησαν ἐνδύως τότε ἡ Ἑλλὰς καὶ ἂν ἀτυχεῖς περιστάσεις δὲν ἐπέρχοντο ἴσως ἤθελον μᾶλλον στρεφθῇ οἱ ἀγῶνές της· ἀλλὰ πρωτόκολλον περιώρισεν τότε τὴν Ἑλλάδα εἰς μικρὰν γωνίαν, τὸ πρωτόκολλον τοῦ 1827 καὶ τοῦ 1832. Τῶν ἀγῶνων λοιπὸν ἐκείνων ὅλων τῶν Ἑλλήνων τοὺς καρποὺς γενόμεθα μόνον ὀλίγοι, ἐκείνοι οἱ ὅποιοι καταγόμεθα ἀπὸ μικρὰν γωνίαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος· ἀλλὰ γεύομεν τῶν καρπῶν, κύριοι, δὲν αἰσθανόμεθα ὅτι ἔχομεν ὑποχρεώσεις· δὲν αἰσθανόμεθα ὅτι ἡμεῖς οἱ ὠρελθόντες ἐκ τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν καταστροφῶν τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ὅτι ἡμεῖς λιγυ οἱ ὠρελθόντες ὀφείλομεν πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας· οὐδεὶς θεοῦ δύνάται νὰ τὸ ἀρνήθῃ οὐχὶ μόνον διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀλλὰ, καὶ ὡς εἶπον, καὶ ὡς εἰς τὴν τροπολογίαν ἐφράξω ὁ Ἑλλήν γεννῶμενος, ζῶν, ἀποθνήσκων, ἔχει καθήκοντα, ἔχει ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῇ. Εἰς τὸν ἱερὸν ἐκείνον ἀγῶνα σὺν τοῖς ἄλλοις ἀδελφοῖς ἡλὼν ἔλαβε τότε μέρος καὶ γενναῖος ἑλληνικὸς λαός, ὁ λαὸς τῆς Κρήτης. Ἐνθυμεῖσθε, κύριοι, ὅτι πανταχοῦ ὅπου τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα ἐνέκων, πάντοτε καὶ οἱ Κρήτες τὸ ἐαυτῶν καθήκον ἐξεπλήρωσαν γενναίως· ἀτυχῶς ὅμως, ὡς προεῖπον, ἐπῆλθε πρωτόκολλον καὶ τὸ πρωτόκολλον ἐκεῖνο εἶπεν· ὅχι, Κρήτες, δὲν δύνασθε νὰ ἦθε ἐλευθεροί, ἐπανέλθετε πάλιν ὑπὸ τὴν αἰμίον δουλείαν, ὑπὸ τὴν σκληρὰν τυραννίαν! Παρῆλθον ἔτε, ἀλλὰ νομίζετε ὅτι ὁ ἡρωϊκὸς ἐκεῖνος λαός ἡτύχασεν; οὐχί. Πάντοτε ἡγέρθη παραπονούμενος, πάντοτε ἀναζητῶν τὰ ἀπαράγραπτα τῆς ἐλευθερίας τοῦ δικαιώματά, ἐνθυμεῖσθε ὅτι κατὰ τὸ 1810 πάλιν οἱ Κρήτες ἔλαβον τὰ ὅπλα, πάλιν ἐζήτησαν τὴν ἐλευθερίαν των, ἀλλὰ καὶ πάλιν τότε ἡ σκληρὰ τύχη τοῖς καταδίκασεν νὰ ἐπανέλθουν ὑπὸ τὰ δισμά των αὐτῶν ἀλλ' ὁ ἡρωϊκὸς ἐκεῖνος ἀληθὺς λαός τῆς Ἑλλάδος, ὁ λαὸς τῆς Κρήτης, δὲν ἐλησμονήσεν τὰ δικαιώματά του, δὲν ἐδέχθη, δὲν διενόηθη καὶ οὐδὲ στιγμήν ὅτι αἰωνίως προτίθεται νὰ μείνῃ ὑπὸ σκληρὰν δουλείαν, ὅχι· ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας πρὸ 3 ἀκόμη ἐτῶν ἔλαβεν ἡρωϊκῶς τὰ ὅπλα. Τίς τῶν Ἑλλήνων, κύριοι, δὲν ἠσθάνθη χαρὰν, ἀκούσας τὴν πρώτην φωνὴν τῆς ἐλευθερίας ἐκ νέου εἰς τὴν νῆσον τῆς Κρήτης; Τίς τῶν Ἑλλήνων, κύριοι, δὲν εἶπεν ὅτι ὀφείλει πᾶσις δυνάμει νὰ συντρέξῃ τὸν λαὸν ἐκεῖνον; Θεοῦ δὲ μόνον οἱ τὴν μικρὰν ἐλευθερίαν Ἑλλάδα κατοικοῦντες, ἀλλὰ οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες, ὡς εἶδατε πάντες, συνεισέφερον πᾶν ὅτι ἡδύνατο· πᾶς τις ἡσθάνετο τὸ ἱερὸν καθήκον τῆς βοηθείας πασχόντος ἀδελφοῦ καὶ ἐξαιτουμένου τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὸ καθήκον τοῦτο ἠσθάνθημεν θεοῦ καὶ ἡμεῖς. Τίς καὶ δι-

νοήθη νὰ εἶπῃ τότε ὅτι ἡ παρούσα μικρὰ Ἑλλὰς δὲν ὀφείλει ὅσον τὸ δυνατόν νὰ συντρέξῃ τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον; οὐδεὶς καὶ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸ εἶπῃ, διότι, ὡς σὺς εἶπον, τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ δικαιώματα, τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ καθήκοντα εἶναι ἀπαράγραπτα, οὐδεὶς δύναται νὰ τὰ ἀρνήθῃ. Ἐνθυμεῖσθε ὁ ἀγὼν ἤρχισεν ὑπὸ κυβερνήσιν, ἔτις θεοῦ δὲν εἶπεν, ὅτι δὲν θέλει ὅσον τὸ δυνατόν νὰ τὸν συντρέξῃ· ἐπῆλθεν ἑτέρα κυβερνήσις περὶ τὸ τέλος τοῦ 1866 καὶ ἐκείνη, ἐκ δὲν ἀπατώμασι, δι' ὑπομνήματός της ὑποστήριξε τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ ἐκεῖνον. Τέλος ἦλθεν ἡ κυβερνήσις τοῦ 1867, τῆς ὁποίας πρῶστατο ὁ ἐντιμὸς φίλος μου κ. Κουμουνοπούρος· ἐνθυμεῖσθε, κύριοι, ὅποιοι ἐνθουσιασμὸς ἐπλήρου τότε ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὅποιοι ἐνθουσιασμὸς ἦτο ἐντὸς τῆς πόλεως αὐτῆς, ὅποιοι προθυμίαι εἰς συνδρομήν. Θεοῦ καὶ αἱ κυβερνήσεις ἐκεῖναι, μὴ παρεδρίπτουσαι τὰ δέκατα ὁμόρου ἐπικρατείας, ἐπραττον ὅτι ἡδύνατο χωρὶς νὰ δώσωσι θεοῦ ἀφορμὴν εἰς ὁμούςους νὰ παραπονώνται. Ἐνθυμεῖσθε, κύριοι, τὰς βοηθείας, αἰτήσεις πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀπεστέλλοντο· ἐνθυμεῖσθε τὴν προθυμίαν τῶν ἐθελοντῶν, οἵτινες καθικύστην μετέβαινον εἰς Κρήτην, ὅπως συμπολεμήσωσι μετὰ τῶν ἀδελφῶν των· ἐνθυμεῖσθε πᾶσις ἀληθῶς ἡρωϊκῶς· ἐνθυμεῖσθε τὸν ἡρωϊσμὸν πλοίων ἀνεξαρτήτως ἐνεργουσῶν ἐταιριῶν.

Ἐνθυμεῖσθε προσέτι, ὅτι αὐταὶ αἱ μεγάλας δυνάμεις, βλέπουσαι, ὅτι γυναικόπαιδα αἰῶνα μὴ μετέχοντα τοῦ ἀγῶνος, γυναικόπαιδα ἃ πᾶν ἔθνος πεπολιτισμένον σέβεται, καὶ τὰ ὅποια ἐκινδύνουν νὰ γείωσι θύματα σκληρῶν τυράννων τὰ ἑσώζον διὰ τῶν πλοίων των, καὶ ἐκάστη τῶν δυνάμεων τούτων ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ συντρέξῃ τὰ γυναικόπαιδα ταῦτα, ἵνα τὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν μητρικὴν γῆν, ὅπως τὰ σώσῃ ἐκ τῆς σκληρότητος τῶν τούρκων.

Ἦθελον μακροχρόνως, ἂν ἀνέλιον τὰ διαμεινθέντα διπλωματικά ἔγγραφα καὶ ἐπροσπάθουν νὰ σὺς ἀποδείξω, ὅτι ἡ διάθεσις τῶν δυνάμεων ἐκείνων ἦτο μᾶλλον εὐνοϊκὴ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Κρητῶν, ὅτι ἡ τοιαύτη διάθεσις ἐξυκολούθησεν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος τοῦ 67, καὶ ὅτι ἡ πεποιθήσις πάντων ἦτο, ὅτι πλησιάζουν νὰ στερεθῶν αἱ θυσαὶ καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν ἀδελφῶν. Ἐνθυμεῖσθε τότε, ὅτι πλοῖον τῆς ὁμόρου ἐπικρατείας, καταδίδωζεν τὸ Ἀρχαῖον μέχρι τῶν Ἑλλήνων ὑδάτων, ἀλλ' εἰς τὰς παραστάσεις τῆς τότε Κυβερνήσεως, ἐναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐξῆλθεν ἐτίμως ἐκ τῆς περιστάσεως ἐκείνης. Εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἀποτελῶ μέρος τῆς Βουλῆς τοῦ 65 καὶ νὰ ὑποστηρίξω τὴν κυβερνήσιν τοῦ 67, νὰ ὑποστηρίξω τὴν πολιτικὴν ἐκείνην, ἣν ἐνόμιζον τότε ὡς μᾶλλον συμφέρουσιν πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος. Ἡ τότε ἀντιπολίτευσις ἀντικρούει τὴν κυβερνήσιν τοῦ 67, καὶ ἐπολέμασε τὴν ἰδέαν τῶν προπαρσκειῶν ἣν ὑποστήριζεν ἡ τότε κυβερνήσις, προβλέπουσα ὅτι τάχιστα ἡ ἐκείνη ὁ κρητικὸς ἀγὼν θέλει περιπλέξῃ καὶ τὴν ἐλευθερίαν Ἑλλάδος καὶ ἀπορραϊσάσῃ, ἵνα ἡ ἐλευθερία Ἑλλὰς παρασκευάζεται οὐχὶ νὰ ἐπιτεθῇ ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ ἀντικρούῃ ἄδικον ἐπίθεσιν ὁμόρου ἐπικρατείας, ἐπίθεσιν ἣτις τάχιστα ἡ ἐκείνη δὲν ἡδύνατο νὰ ἐπέλθῃ. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἔλεγεν, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην προπαρσκειῶν, ἡ πολιτικὴ ἐκείνη δὲν εἶναι συμφέρουσα καὶ ἤθελε νὰ ὑποστηρίξῃ πολιτικὴν εἰρήνην, πολιτικὴν διπλωματικὴν ἀπλῶς ἐνεργείας. Ἐλεγοντότε αἱ παρασκευαί σας, τί θὰ χρησιμεύουν; αἱ παρασκευαί σας δὲν εἶναι ἀρκούσαι εἰς μίαν τοιαύτην ἐνδεχομένην ῥέξιν. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ τῇ παρατηρήσῃ, ὅτι ἡ θέσις ἣν κατέχει ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶναι τοιαύτη, ὥστε εἰς πᾶσαν περίστασιν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κρατὴρ ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀρκετὴ, καὶ μόνον ἂν ἔχῃ τὰς ἀναγκασιτάτας τῶν παρασκευῶν, νὰ γείνη σεβαστὴ εἰς τὴν ὁμόρου ἐπικρατείαν· τίς δύναται νὰ μὴ ὑποστηρίξῃ ὁ καλὸν ἀντὶ ἑλ-

Πρός πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ τοῦ διορισθεομένου εἰς τινὰς κα-
θίσαις θέσεις προσωπικοῦ τῶν ἐπαρχείων καὶ ἐξόδων τῆς ὑπερ-
βάς αὐτῶν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργός

Θ. Α. ΖΑΪΜΗΣ.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργός

Α. Δ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ, (ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν). Ὑποβάλλω εἰς τὴν
Βουλὴν τὰς ζητηθείσας πληροφορίες περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων
τῶν φόρων ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ὡς καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμά-
των τοῦ φόρου τῶν ζώων. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ νομοσχέδιον περὶ
ἀνείνου.

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ

Περὶ δανείου 9 ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ἄρθρον 1.

Ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ συνομολογήσῃ δάνειον
ἑσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικὸν μέχρι ἐννέα ἑκατομμυρίων φράγκων
ἀνευ ἐκπτώσεως (au pair), λογιζομένου τοῦ φράγκου πρὸς δραχ-
μὰς 1 12|00.

Ἄρθρον 2.

Τὸ ποσὸν τοῦ δανείου θέλει κατατεθῇ εἰς δόσεις εἰς τὸ κεν-
τρικὸν ταμεῖον ἢ εἰς χεῖρας τοῦ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως διορι-
σθεομένου εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀντιπροσώπου αὐτῆς, εἰς χρυσὰ
νομίσματα κατὰ τὴν διατίμησιν καὶ ἐντὸς τεσσάρων τῶν ἐξαμην-
τιῶν ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως τοῦ δανείου.

Εἰς τοὺς δανειστάς χορηγῆται ἐφ' ἑκάστῳ λόγῳ προμηθείας
ποσὸν μὴ ὑπερβαῖνον τὰ 3 τοῖς 0|0 ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου.

Ἄρθρον 3.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ δανείου μετὰ τόκου μὴ ὑπερβαίνοντος τὰ
9 1|2 τοῖς 0|0 θέλει γίνεαι εἰς μεταλλικὰ κατὰ τὴν διατί-
μησιν νομίσματα ἐντὸς ἐννέα ἐτῶν, καθ' ἑξαμηνιαίαις δόσεσι, λο-
γιζομένων τῶν ἐννέα ἐτῶν ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ κεφα-
λαίου τοῦ δανείου.

Κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς πρώτης ἐξαμηνίας θέλει πληρωθῇ ὁ
αὐτὸς συμπεφωνημένος τόκος ἀπὸ τῆς καταθέσεως ἐκάστης δό-
σεως εἰς λ|σμόν τοῦ κεφαλαίου τῶν 9,000,000 μέχρι τῆς ἐναρ-
ξῆς τῆς ἐξαμηνίας ταύτης.

Ἄρθρον 4.

Πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δανειστῶν διὰ τὸ κεφάλαιον καὶ
τοὺς τόκους ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὀρίσῃ τὴν κα-
θάραν πρόσδοτον τελωνείων τινῶν τοῦ κράτους.

Αἱ εἰσπράξεις τῶν τελωνείων τούτων κατατίθενται εἰς τὴν
ἑθνικὴν Τράπεζαν ἢ εἰς τὰ ἀποκαταστήματα αὐτῆς εἰς ὁρισθη-
σομένης ἐποχῆς ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ καὶ ἐπὶ τόκῳ κανο-
νισθεομένῳ μετὰ τῆς τράπεζας.

Ἄρθρον 5.

Εἰς τὰς γενόμενὰς πληρωμὰς τελῶν, εἰς τὰ ὁρισθεομένα
κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον τελωνεία δὲν θέλουσι εἶσθαι δε-
κτὰ τὰ μετὰ τὴν συνομολογήσιν τοῦ δανείου ἐκδοθησόμενα το-
χὸν ἐντοκὰ τοῦ δημοσίου γραμματίων.

Ἄρθρον 6.

Κατὰ τὴν λήξιν ἐκάστης τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἐξαμηνιαίων
δόσεων τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν θέλει προσκαλεῖ τὴν
ἐθνικὴν τράπεζαν νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν δανειστῶν ἐκ
τῶν ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον κε-
φαλαίων τὸ ἀναλογούν εἰς τὴν ἐξαμηνίαν ποσὸν διὰ κεφάλαιον
καὶ τόκους.

Ἀπὸ τῆς προσκλήσεως ταύτης παύει ὁ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου
τόκος διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὅπου οἱ δανειστὰι ὀφείλουσι νὰ πα-

ραλᾶδωσιν ἀπὸ τὴν τράπεζαν ἢ νὰ διαθέσωσιν ἄλλως ἐπὶ ἰδίῳις
ἐξόδοις καὶ ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ ἀνευ μεσολαβήσεως τῆς κυβερ-
νήσεως.

Ἄρθρον 7.

Τὸ ποσὸν τοῦ δανείου τῶν 9 ἑκατομμυρίων φράγκων θέλει
χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς πρὸς ἄρσιν τῆς ἀναγκαστικῆς ἀν-
κλοφορίας τῶν τραπεζικῶν γραμματίων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Ἰουλίου 1869.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργός

Α. Δ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ.

Κύριοι, ἐπὶ τοῦ πρὸντος νομίζω ὅτι ἄρκουν αὐτά. Ἐν μόνῳ
λέγω, ὅτι ἐάν ἡ κυβερνήσις κατορθώσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ
τὸ δάνειον, τὸ ὅποιον ἀπλῶς καὶ ἀποκλειστικῶς θὰ χρησιμεύει
μαζὺ μὲ ἄλλα κεφάλαια, τὰ ὅποια ἔχει ἡ κυβερνήσις διαθέσιμα,
πρὸς ἄρσιν τῆς ἀναγκαστικῆς τῶν τραπεζικῶν γραμματίων κυκλο-
φορίας, λέγω ὅτι τοῦτο θέλει εἶσθαι ἐν εὐεργέτημα διὰ τὴν κοι-
νωνίαν. Ἐάν νομίζῃ ἡ Βουλὴ ὅτι εἶναι τὸ πρᾶγμα καταπεῖγον,
ὅπως καὶ ἡ κυβερνήσις τὸ θεωρεῖ, παρακαλῶ νὰ τὸ ἀπορρίψῃ
ὡς καταπεῖγον.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Νομίζω ὅτι θὰ ᾔτο καλὸν νὰ μὴ ῥί-
ψατε τὴν κατάστασιν ὅλων τῶν δανείων ἀπὸ τοῦ 1866.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ. Εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ θὰ τα
ἴδῃτε ὅλα.

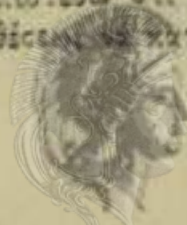
ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ. Κύριε πρόεδρε, παρακαλῶ νὰ μοι δώτετε
τὸν λόγον διὰ μίαν ἐπιμῶτησιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Τώρα. Λοιπὸν ἡ Βουλὴ ἐγκρίνει νὰ θεωρηθῇ τὸ
νομοσχέδιον καταπεῖγον.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὁ κ. Σωτηρόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ. Γνωρίζετε, κύριοι, ὅτι εἰς τὸν δῆμον τῶν
Πατρῶν εἶχε προκηρυχθῇ δημοτικὴ ἐκλογὴ πρὸς ἀντικατάστα-
σιν τοῦ δημάρχου κ. Καλαμογιάρτου, ὁ ὅποιος κατόχησε νὰ
ἐκλεγθῇ βουλευτὴς καὶ ἐκλεγθεὶς ὡς τοιοῦτος παρετήθη ἀπὸ τὴν
θέσιν τοῦ δημάρχου. Ἡ ἐκλογὴ ἐμελλε νὰ ἐνεργηθῇ κατὰ τὰς
20 τοῦ παρόντος μηνός, ἀλλ' αἶφνης ἀνωτέρα διαταγὴ ἡ ἐκ-
λογὴ αὕτη ἀναβλήθη. Ἡ ἀναβολὴ αὕτη ἐσκανδαλίσαι πολλοὺς
τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Πατρῶν, διότι ἀπεδόθη περ' αὐτῶν
εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν κυρίων βουλευτῶν τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν,
οἱ ὅποιοι τογγάδουσι νὰ ἦναι φίλοι τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως.
Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων παραστάται, διὰ τῶν ὁποίων ἐνόμισαν
νὰ ἐκδηλώσωσιν τὴν ἀποδοκιμασίαν των καὶ τὴν ἀγανάκτησιν
των διὰ τὴν ἀναβολὴν ταύτην, ἔλαβον τὸ μέτρον νὰ ὑποβάλ-
λουν τὰς παραπόνους τῶν δι' ἀναφορὰς των πρὸς τὴν Βουλὴν, τὴν
ὁποίαν ἀπέστειλαν εἰς ἐμὲ καὶ τινὰς ἄλλους τῶν συναδέλφων
μου, παρακαλοῦντες ἡμᾶς νὰ τὴν παρουσιάσωμεν καὶ ὑποστη-
ρίσωμεν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη εἶχε 1238 ὑπο-
γραφὰς, καὶ δι' αὐτῆς εἰποῦνται οὗτοι παραπονούντες κατὰ τῆς
κυβερνήσεως λέγοντες, ὅτι μετῴθη πολλὰ θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα
διὰ νὰ πνίγῃ τὸ φρόνημα τῶν πολιτῶν καὶ νὰ κατορθώσῃ,
ὥστε νὰ μὴ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν ἐνεργηθησομένην ἐκλογὴν ὁ ὑπο-
ψήφιος, τὸν ὅποιον αὐτοὶ ἐθεώρουν ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης των.
Ἄκουστέ δὲ διὰ τῶν μέσων τούτων εἶδεν, ὅτι δὲν ἔδυνάτο νὰ φθάσῃ
εἰς τὸν σκοπὸν τῆς, ἔλαβε τὸ μέτρον ν' ἀναβάλῃ ἐπ' ἀόριστον
τὴν ἐκλογὴν. Τὸ κατ' ἐμὲ μολονότι ἔχω ἄπειρον ὑπόληψιν εἰς
ὅλα τὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια εἶναι ὑπογεγραμμένα εἰς τὴν ἀνα-
φορὰν ταύτην, δὲν δυσκολεύομαι ἐν τῶν προτέρων νὰ εἶπω,
ὅτι δυσκολεύομαι κάπως νὰ παραδεχθῶ καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἐμ-
πειρηγόμενον τῆς ἀναφορῆς ταύτης, διότι δὲν πιστεύω ὅτι ἔτο
δυνατὸν μίᾳ κυβερνήσεσι ἐν γνῶσει καὶ ἐν προθέσει νὰ κατα-

σωμεν τὰ χρέη τοῦ δημοσίου, τὰ κηρύτταμεν ἐνθυμηθεῖτε ὅτι ὁ παθὼν εἶναι τὸ ἔθνος.

Ἀλλὰ, κύριοι, ποῖα ἡ ἀξία σας; Ἠξίωσις εἰς τί συνίσταται ἡ μέγιστη ἀξία τοῦ κοινοβουλευτικοῦ σώματος; ὅχι εἰς τὸ νομοθετῆ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἐπιτελῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ νὰ ζητῇ εὐθύνας. Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριον, τὸ οὐκ ἐκτελεστικὸν τῶν καθηκόντων σας· ἐὰν παραιτηθῆτε τούτου, ὑποκαθίσταται μόνος σας τὰς θέσεις τῆς συνταγματικῆς ὑπερῆως σας καὶ τοῦ μέλλοντός σας. Ἰδοὺ διακρίνωμαι, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρελθώμεν ἐν σιωπῇ τὸ γεγονός τούτο. Ἡ Βουλὴ αὕτη ἐχασμένον μέγιστον νὰ ζητῇ εὐθύνας· καὶ ἡ ἰδίᾳ κυβερνήσις τέλος τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ψεῖσώμεν, καὶ ἂν θέλωμεν νὰ φανώμεν καὶ τῶν ὑπουργῶν ὑπουργικώτεροι, ἐὰν δὲν ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας, αἱ ὁποῖαι ἠνάγκασαν αὐτὴν τὴν κυβερνήσιν νὰ ὑπογράψῃ· ὁρῶμεν ἀπ' ἐναντίας νὰ καταψήφισωμεν, ἀπὸ καὶ αὐτῇ ἡ ἰδίᾳ δὲν ἀνιχνεύσιν ἰκανὴν τὴν συμβουλὴν μόνον τῶν δυνάμεων· ἡ ἰδίᾳ κυβερνήσις ὁμολογεῖ ὅτι ἡ συμβουλὴ μόνον τῶν δυνάμεων δὲν ἰδικαίον τὴν ὑπογραφὴν της, καὶ εἶδετε ὅτι ἐκτεταμένως σας ἐξήγησε τοὺς ἄλλους λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἔναγκασθη νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφὴν της διὰ τὸ καλὸν διεκδικῶν τοῦ τόπου, καὶ δὲν μέμφομαι ἐγὼ διὰ τούτο τὴν κυβερνήσιν. Εἶναι λοιπὸν ἀναπόφευκτος ἀνάγκη καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ νὰ ἀπορριθώμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

Ὅταν, κύριοι, κατὰ τὸ 1866 ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς Πατρίδος, εὗρομεν τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης ἐκκρεμὲς καὶ τὴν ἐπανάστασιν ὀρισταμένην. Ἡ γνώμη μας περὶ τοῦ κινήματος τούτου, ἐὰν ἐξῆλθε πρὶν ἢ ἐξαρχῇ, ἦτο γνωστὴ, διότι εἰς μίαν ἄλλην περίστασιν, ὅταν ἐξῆλθε, τὴν ἐξαρτάμεν πανθῆμως καὶ καθαρῶς, ὅταν δηλαδὴ ἄλλοτε μᾶς ἐρώτησαν ἂν ἦναι συμφέρον νὰ ἐγερθῶν οἱ Κρήτες, εἶπομεν ὅχι. Διότι δὲν ἐνομιζομεν αὐτὴ τὴν ἐποχὴν κατάλληλον, οὔτε τὰ μέσα ἀρκούντα. Ἀλλ' ὅταν ἦλθομεν εἰς τὴν κυβερνήσιν, τὸ ζήτημα ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας δὲν ἦτο νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Συμβαίνει δυστυχῶς, κύριοι, ἐκτὸς ἡμῶν ἐν λάθος, τοῦ νὰ παρεξηγῶν τὴν θέσιν ἡμῶν· δὲν ἐνόησαν ὅτι ὁ Ἕλληνομὸς ὁμοιάζει μὲν ἐν σώμα ὀργανικὴν τῶν τινά, τὸ ὅποιον παθαίνεται ὁλόκληρον ἅμα ἐν μέρος αὐτοῦ προσδίδεται· καὶ διὰ τούτο εἶδετε ὅτι, ὅταν τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης ἤγερθη, ἡλεκτρισμὸς κατέλαβε πάντα Ἕλληνα ὅπου καὶ ἂν εὗρισκετο, καὶ θυσίαι περιουσιῶν καὶ αἱμάτων προσεφέροντο ἀφειδῶς καὶ εἰς οὐδένα ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὸ ρεύμα, τὸ ὅποιον ἔσπευε τότε ὅλον τὸν Ἕλληνομόν.

Κατὰ τὸ ρεύμα αὐτὸ τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως κατακυριεύει τότε τὴν κοινωνίαν· καὶ ἂς μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς μάθημα τοῦτο τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν σχέσεών μας, τὰς ὁποίας ὁρῶμεν νὰ διατηρῶμεν τοῦ λοιποῦ πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀδελφούς μας. Ἀς ἐννοήσωμεν, ὅτι συνδεόμεθα διὰ δεσμοῦ ἀδιαρρήκτου. Ἀς ἐννοήσωμεν ὅτι ἀποτελούμεν ἐν ὅλον ἀχώριστον· καὶ ὅταν ἐννοήσωμεν αὐτὴν τὴν θέσιν, θὰ ἐξασχολώμεν νὰ σκεπτόμεθα περὶ αὐτῶν, ὡς σκεπτόμεθα περὶ ἑαυτῶν, νὰ μεριμνῶμεν περὶ τῆ τύχης αὐτῶν, ὅπως καὶ περὶ τῆς ἡμετέρας. Τὸ κίνημα τὸ τελευταῖον, ἂς χρησιμεύσῃ νὰ μᾶς διδάξῃ τοῦ εὐρισκόμεθα.

Εὗρομεν τὸ κίνημα τῆς Κρήτης ἐκκρεμὲς, ἀλλὰ μὴ ποτε χρυσὸν ὄνειρον ἤρχιζε τὸ κίνημα τούτο. Ἐνθυμηθεῖτε τοὺς εὐγενεῖς καὶ πατριωτικοὺς λόγους, οὓς ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν ἀπήγγειλεν ἐν Κερκίρᾳ πρὸς τοὺς Πρέσβεις περὶ τούτου. Ἐπιτρέψατέ μοι δὲ νὰ σας ἀναγνώσω ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ ὅποιον μετ' ἐθνικῆς ὑπερφανείας ἀνέγνων, ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου πρὸς τὸν ὑπουργόν του, τὸ ἐπόμενον·

« Ἡ Πύλη ἔχει διὰ θέσιν ν' ἀνταλλάξῃ τοὺς ἐν Ἑλλάδι πράκτορας αὐτῆς, ὅπως διακρίνῃ προστάτας, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀπῆται ἱκανοποίησιν, τοῦθ' ὅπερ θὰ καθίσταται χεῖρνας καὶ δυσκολωτέρως τὰς περιπλοκάς· κυρίως εἰπεῖν δὲν θὰ διέκοπτε τὰς μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχέσεις της, θὰ ἀπῆται ὁμοῦ παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἑλλήνων Προξένων Κρήτης, Ἰωννίνων, Θεσσαλίας καὶ Πριόζας, ἐνθα ὑπάρχουσι τοιαῦται ἐστὶαι ἐπανάστασις.

Ὁ Λόρδος Λάιονς πρὸς δὲν διελέχθη περὶ τῆς ἀνωτέρω διακοινώσεως τῆς Πύλης, μοι εἶπεν, ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ αὐτὸς ἤκουσε παρὰ τοῦ Ἀλφὲ Πασᾶ· τῷ παρατήρησα ὁμοῦ ὅτι δὲν ἐνέκρινον τὸ μέτρον, καὶ ἐνδεχόμενον ν' αὐξήσῃ τοὺς φόβους καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ ἐτι μᾶλλον τοὺς κινδύνους. Οἱ Ἕλληνες θεωροῦντες τὸ αἰτεῖν τούτο μέτρον, θὰ ἀσπάζοντο παντελῶς τὸ προσωπεῖον καὶ διεκδικῶν θὰ παραινέουν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς ἐν Ἠπείρῳ ὁμοφύλους των ».

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Παῖον ἔτους;

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. 1866. Τότε οἱ ὑπουργοὶ τῆς Τουρκίας δὲν ἐτόλμων νὰ ἀνταλλάξωσι τοὺς ὑπαλλήλους των, διότι ἐφοβήθητο μήπως τούτο χρησιμεύσῃ ὡς ἀφορμὴ διακοπῆς τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ πρὸς τούτο συμφωνοῦν εἶχον καὶ τὴν γνώμην τοῦ Λάιονς πρέσβους τῆς Ἀγγλίας ἐν Τουρκίᾳ. Ἡ Τουρκία δὲν ἐτόλμησεν, ἐπαναλίσγων, τότε τὰ δῶτα αἰτεῖν πρὸς διακοπὴν τῶν σχέσεων, καὶ τὰς σχέσεις ταύτας τῷ 1868 ἀποτόμως διακόπτεται καὶ μᾶς ὑποβάλλει εἰς ἀτίμησιν.

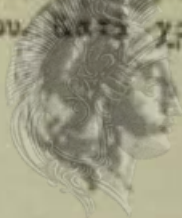
Ἀλλὰ, κύριοι, τὰ συμφέροντα προεξάρχοντα, καὶ ὡς πρὸς τούτο εἶμαι σήμερον μὲ τὸν κ. Παπακρηστίδου, αἱ ἀμφιβολίαι, αἱ δυσπιστίαι, αἱ παρεξηγήσεις ἐμποδίσαν τὸ δημόσιον πνεῦμα καὶ τὸ τῶν Κυβερνήσεων νὰ υἱοθετήσῃ τὸν ἀγῶνα τούτον. Οὕτως τὸ ἔτος 1866 ἔλαβεν δυστυχῶς μὲ τὴν περιόριστον ἐκείνην ὑαλίαν τοῦ Μοντιέ πρὸς τὸν κ. Βουλγαρην, διὰ τῆς ὁποίας κατεδίδασκε τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης καὶ μᾶς ἀπῆλπιζεν. Ἰδοὺ τὸ τελευταῖον τῆς διπλωματίας γεγονός κατ' ἡμῶν κατὰ τὸ 1866.

Ὅτε ἦλθομεν εἰς τὴν ἐξουσίαν, εὗρήθημεν ἀπέναντι τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ζητήματος τῆς Κρήτης· φοβερόν, κύριοι, διὰ δύο λόγους· πρῶτον διότι ἔπρεπε νὰ εὕρωμεν τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ λύσωμεν αἰσίως τὸ ζήτημα τούτο, καὶ δεύτερον νὰ ἀποδομήσωμεν παρεκτροπὰς τινὰς τυχόν κατ' ἡμῶν τῆς Τουρκίας. Θὰ ὑποχωρήσωμεν, εἶπομεν, ἢ θὰ ἐξασχολώμεθα ἀκολουθεῖντες καὶ ὑποστηρίζοντες τὸ δημόσιον πνεῦμα; ὅχι διότι τούτο ὑπεγορεύετο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐὰν τούτο συμφέρῃ εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ὅλοι ἐμείναμεν συμφωνοί, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσωμεν καὶ νὰ παρεμόχλωμεν προσκόμματα καὶ δυσκολίας εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ κοινοῦ. Διὰ νὰ ἀπορίνωμεν δὲ τοὺς κινδύνους, ἐνομίσαμεν ὅτι πρὸ πάντων ἔπρεπε νὰ κατορθώσωμεν ὥστε ἡ Τουρκία νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἀπέναντί της προκείμενον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν θὰ ἀπαντήσῃ μετὰ τῶν ἡμετέρων τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἰδοὺ, κύριοι, τί περὶ τούτου ἐγράψαμεν· θέλατε μὲ συγχωρήσει νὰ ἀναγνώσω τεμάχιόν τινος τῶν ἐγγράφων, διότι τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαῖον, καὶ ἀνάγκη ν' ἀποκλυθῇ ἡ ἀλήθεια· ἰδοὺ τί ἐγράψαμεν τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1866.

« Τὸ ἀποτελεσματικώτερον μέσον, ὅπως ἀποκαταστήσωμεν τὴν πολιτικὴν αὐτῆς (τῆς Τουρκίας) ἐρεκτικωτέραν, εἶναι ἡ πεποιθήσις, ὅτι ὁ πρὸς τὴν Ἑλλάδα πόλεμος συνεπάγεται ἀφαικτικὸν πόλεμον γενικώτερον... καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὡς πρὸς τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ἀμύναν δὲν εἶναι μόνη ».

ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ ΚΑΙ ἑτεροί. Πότε καὶ πῶς ποῖον;

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Τῇ 31 Δεκεμβρίου. Κατὰ χρέος πρὸς

ΚΟΓΜΟΓΝΑΟΥΡΟΣ. Ἐπεθύρουν, κύριοι, καὶ τὸ ἐπεθύμουν ζωηρότατα, εἰς τὴν ἀπάντησίν μας πρὸς τὸν βασιλικὸν λόγον, τὸ τρίχον ἔτος, νὰ τηρήσωμεν πλήρη τὸν τύπον τὸν Ἀγγλικόν· ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται. Ὁρεῖλομεν εἰς μίαν παράγραφον νὰ παραδιάσωμεν τὸν τύπον αὐτόν, διότι μᾶς ζητεῖται ῥητὴ καὶ ὠρισμένη ἀπάντησις ἀπὸ τὸν Ἀνώτατον Ἄρχοντα. Μετὰ μίαν διακυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς ὁ Βασιλεὺς μᾶς ζητεῖ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἰδέαν μας, ἐὰν καλῶς ἢ κακῶς ἔπραξε τὸ ὑπουργεῖον παραδεχθὲν τὴν διακήρυξιν τῶν Δυνάμεων. Καὶ πῶς δυνάμεθα νὰ παρατριξώμεν τοῦτο σήμερον καὶ νὰ περιορισθώμεν εἰς ἀδρόφρονα ἀπάντησιν, ὅπως συνήθως πράττουσιν ἀπαντῶσαι αἱ Ἀγγλικαὶ Βουλαὶ πρὸς τὴν Βασιλισσαν; Εἶναι, κύριοι, ἀναποφεύκτως ἀναγκασίον νὰ ἐκφράσωμεν εἰλικρινῶς καὶ καθαρῶς τὴν γνώμην μας ἐπ' αὐτῆς τῆς παραγράφου, τῆς ἀφορῆς σπουδαιότατον ζήτημα, νὰ εἰπώμεν τὴν ἱστορίαν μας. Διότι, μὴ λησμονήσητε, ὅτι περὶ μεγίστου πρόκειται συμβεβηκότος, ὅποιον ἄλλοτε εἰς Ἑλληνικὴν Βουλὴν δὲν ἐπαρουσιάσθη, καὶ τὸ ὅποιον ἀφῆκε πληγὰς βαθεῖς, βαθυτάτας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σῶμα. Εὐνοῶ, κύριοι, ὅτι τὴν ἐναντίαν γνώμην δύναται νὰ συμβουλευσῇ τις, σκεπτόμενος ἰσχυρῶς ἐν τῷ γραφείῳ του· ἀλλ' ὅσοι τῶν συμβεβηκότων αὐτῶν ἐγένοντο μέτοχοι, προσωπικῶς καὶ ἡγωνίσθησαν καὶ ἔπαθον καὶ κατεστράφησαν καὶ ὑπέφεραν, ὅπως μία ἀπλοῦκὴ φωνὴ ἀνέκραξε πρὸ ἐμοῦ ἀπὸ τοῦ θήματος τούτου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συγχωρήσῃσι νὰ παρέλθῃ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐν σιωπῇ, καὶ ἐπὶ τῶν δυστυχημάτων αὐτῶν τῶν μεγίστων τῶν καταστροφῶν αὐτῶν νὰ διέλθωμεν ἀφορτῇ ὥς νὰ πρόκηται περὶ τοῦ τελευταίου συμβεβηκότος· καὶ οὐδεμία εὐθὺν νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὸν αἵτιον, οὐκοῦν καὶ ἂν ᾖναι. Καὶ πότε νομίζετε ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς νὰ ἐξασκήσητε τὰ μεγάλα δικαιώματά σας, τοῦ νὰ ζητήτε εὐθὺν ἀπὸ τοὺς διαχειριζομένους τὰ δημόσια; Ἐὰν τὰ καθ' ἡμᾶς δὲν ἔχουσι καλῶς, ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἐπανειλημμένην ἀμνηστειάν, τὴν ὁποίαν εἰς τοὺς πταίστας μέχρι ὑπουργῶν συνειθίζομεν νὰ δίδωμεν. Ἄς ἀφήσωμεν, ἐπαναλαμβάνομεν συνήθως, τὰ παρελθόντα· ὅ,τι ἔγεινεν, ἔγεινεν, καὶ ἄς φροντίσωμεν διὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἐλπίζετε εὐνομίαν καὶ αἰσιον μέλλον, ἐὰν ἀφήσητε τὴν ἀνομίαν νὰ παρέρχηται ἀκατακρίτως; Τότε ἡ γενικὴ κατὰστασις μας ἔσται αὕτη ἢ αὐτή, ὥς μὲ τοὺς εὐαγγελικοὺς νόμους, περὶ γὰρ αὐτῆς νὰ ἐλαττω-

περιέχει παρά τὰς ἀρχάς καὶ τὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν ἡ κυβερνήσις ὤφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ, δὲν δυνάμεθα παρά τὰς ἀρχάς καὶ τὴν πορείαν αὐτὴν νὰ ἐξελέγξωμεν καὶ νὰ κατακρίνωμεν, ἐὰν τὴν εὖρωμεν κατακριτέαν.

Νὰ τρεῖζωμεν εἰς παρελθόντα, νὰ κατηγορήσωμεν τὰς τὴν ἐκείνην τὴν κυβέρνησιν, κυβερνήσιν ἢ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει, δὲν εἶναι τῆς παρούσης ὥρας οὐτε τοῦ παρόντος ζητήματος ἀντικείμενον. Ἐχομεν τὸ στάδιον εὖρὺ κατόπιν, ὅταν ἐκπληρώσωμεν τὸ καθήκον τοῦτο τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Β. Λόγου, διὰ τοῦ ὁποῖου ὀφείλομεν νὰ ἐκφράζωμεν ἐὰν ἔχωμεν ἢ μὴ ἐμπιστοσύνην ἐὰν ἀποδεχώμεθα τὰς ἀρχάς τὰς ὁποίας ἡ κυβέρνησις ἢ παρούσα ἀνέπτυξεν, τότε ἔχομεν καιρὸν, καὶ ἐὰν τις ἔχῃ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐκφῇ κατηγορητήριον κατὰ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς κυβερνήσεως τὸ εἶναι ἐδῶ καὶ δύναται νὰ τὸ υποβάλῃ.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου λοιπὸν, καὶ ἂν δὲν παρεκκολληθῇ σῶμεν τὸ σύστημα, τὸ Ἀγγλικόν, κατὰ τὸ ὅποιον ἡ ἀπάντησις τοῦ Β. Λόγου δὲν εἶναι παράφρασις, ἀλλὰ θελήσωμεν νὰ ἐκκολουθήσωμεν τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον παρ' ἡμῖν ἐπικράτει, δὲν δυνάμεθα εἰ μὴ μόνον τὴν πολιτικὴν τῆς παρούσης κυβερνήσεως νὰ ἐξετάσωμεν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν πορείαν κυβερνήσεων παρελθουσῶν, τοῦτο εἶναι ζήτημα ξένον τοῦ παρόντος ζητήματος.

Ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν ἐμπνευμένη ἡ πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς σας ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Β. Λόγου, ἤλθεν ἀπλῶς νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν ἡ κυβέρνησις ἢ παρούσα καλῶς ἐπραξέ παραδεχθεῖσα τὸ πρωτόκολλον, τὸ ὁποῖον αἱ μεγάλαὶ δυνάμεις ὑπέγραψαν ἐν Περσίῳ, καὶ φρονῶ, ὅτι οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν, οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ἔχει τὴν τόλμην νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ παραδοχὴ τοῦ πρωτοκόλλου αὐτοῦ τὸν μεγάλων δυνάμεων δὲν συνάδει μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου. Μὴ θέλωμεν νὰ διαβουκολώμεν τὴν κοινὴν γνώμην, νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἰμεθα ἱκανοὶ νὰ ἀντιπαλαίωμεν κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀρωγὴν καὶ σύμβουλον ἔχουσαι τὴν Εὐρώπην· αὐτὰ εἶναι πράγματα, τὰ ὁποῖα δύναται μὲν τις νὰ εἴπῃ διὰ τὴν διαβουκολήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην, διὰ τὴν ἀποκτήσῃ χειροκροτήματα, ἀλλ' εἶναι πράγματα ἐπίσης τὰ ὁποῖα θέλον καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλλὰς, ὅπως ἀτυχῶς περιωρίσθη καὶ ὅπως ἀτυχῶς εὐρίσκεται, δὲν δύναται νὰ ἀντιπαλαίσῃ κατὰ τῆς ὁμορφάνου ἀποφάσεως τῶν δυνάμεων. Θὰ μοὶ εἴπῃ τις ἴσως ὅτι αἱ δυνάμεις ἀρῶν· ἐλεύθερον τὸ στάδιον, ἐλεύθερον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος πάλης· ἀλλὰ φρονῶ ὅτι οἱ λέγοντες τὸ τοιοῦτον δὲν τὸ πιστεύουσι· γνωρίζουσι κάλλιον ἐμοῦ, ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶχε συμφέροντα μέγιστα εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅτι ἡ εὐχρίστη ἀνατροπὴ, ἡ ἐλαχίστη κίνησις ἐν Ἀνατολῇ συγκινεῖ καὶ συνταράττει ὅλα τὰ συμφέροντα αὐτῆς. Εἶναι δυνατόν ποτὲ ἡ Εὐρώπη ὁμοφώνως εὖσα, ἐὰν μὴ συμφέροντα ἰδιαιτέρως τῶν Μεγάλων δυνάμεων τὸ ἐπιτρέπωσι, νὰ ἀρῇται νὰ συνταραχθῇ ἡ Ἀνατολή; Μὴ ἐπικαλεσθῇ τις τὴν ἐποχὴν τοῦ 1821 ἢ ἐποχὴν ἐκείνην ἢ το ἄλλῃ· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ αἰσθήματα τοῦ ἱπποτισμοῦ βεβαίως ἤμαζον· ὁ λαὸς τῆς Εὐρώπης ἐθαύμαζε τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἀσπαίρων καὶ μετὰ χαρῆς μεγίστης ἤθελεν ἰδεῖ ἀνυψουμένην τὴν Ἑλλάδα ἐκείνην· τότε αἰσθήματα τῆς εὐγενείας, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ κατακυρίαζον τὰς καρδίας αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ ὕλισμός ἀντικατέστη τὰ αἰσθήματα ἐκείνα, τὰ συμφέροντα τὰ ὕλικά μετέβαλον τὰ αἰσθήματα τὰ ἠθικά. Τότε ἡ κοινὴ γνώμη ἅμα ἐξηγερέθηντος τοῦ ἑλληνοκυβερνήτου σήμασιν ἐκπρόχθη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, τότε ἡ κοινὴ γνώμη ἐκινήσεν τὸν διακρίσεων τῶν μυστικοσυμβουλίων ἐπιβλέπει τὴν θέλησιν τῆς εἰς αὐτὰ· ἀλλὰ σήμερον πάντες οἱ παρακολουθοῦντες τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Εὐρώπης βλέπουσιν ὅτι μόνον τὸ ὕλικόν συμφέρον διέπει τὰς κυβερνήσεις καὶ τοὺς λαούς. Δὲν ἔχομεν

λοιπὸν κοινὴν γνώμην, ἡ ὁποία ἤθελεν ἐξηγερέθῃ κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν μυστικοσυμβουλίων διὰ νὰ προσφέρῃ βοήθειαν, ἥτις ὑπόκειται νὰ ἀπολυτρώσῃ ἑκατομμύρια Ἑλλήνων κατὰ τῆς ἀπορήτου τυραννίας τῶν Τούρκων. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν ὅπως εἶπον νὰ παραβάλωμεν τὴν ἐποχὴν τοῦ 1821 καὶ τοῦ 1869· ἤλλαξαν οἱ καιροί, ἤλλαξαν τὰ ἔθνη.

Εἰς τοιοῦτον λοιπὸν κατάστασιν πραγμάτων, τί ἐδύνατο νὰ κέρῃ ἡ Ἑλλὰς, ὅταν εἶδεν ὅτι αἱ διαστάσεις ἢ αἱ διαφοραί αἱ ὑπάρχοντες μεταξὺ τῶν μυστικοσυμβουλίων διαλύθησαν, ὅτι σύμψικα μεγίστη μεταξὺ αὐτῶν ἐπῆλθε ἀνακινύτουσα ἢ ἐπιβάλλουσα εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους, τοὺς ὁποίους αὐτὰ ἐνόμισαν ἀναγκαίους; Ἦθελεν εἶσθαι ἔργον ἀφροσύνης μεγίστης, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε, ῥίπτων τὸν κόπον.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Διὰ τὴν ἐξήγησιν τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια.

ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ. Δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ ἐπεμβῶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἔργων παρελθουσῶν Βουλῶν, διότι ἐὰν τοῦτο κάμωμεν, κύριοι, ἐστὶ βέβαιον ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ποτὲ οἰκοδόμημα· ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν, νὰ ἐλέγχωμεν καὶ νὰ καταδικάζωμεν προξένους καὶ ἀποφάσεις Βουλῶν παρελθουσῶν, ἐστὶ βέβαιον, Κύριε Μπούμπουλη, ὅτι ἐκεῖ ὅπου κάθεστὲ δὲν δύνασθε νὰ καθήσῃτε.

Ἀλλὰ, κύριοι, διὰ τὴν νὰ φηρίσωμεν τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια; Τὰ ἐφῆρισκαμεν, καὶ εἰς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔδωκαν τὴν ψήφον ἦσαν καὶ ἐγὼ· ἀλλὰ μέχρις ἐσχάτων ἀκόμη ἡ διαφωνία τῶν δυνάμεων ἐθεωρεῖτο βεβαία, ἐν τῇ διαφωνίᾳ ἐκείνῃ ἠλπίζομεν ἐλπίδας μεγάλας ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐδύνατο νὰ δεχθῇ ἀγῶνα κατὰ τῆς Τουρκίας· ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν τὴν Εὐρώπην σύμπασαν σύμφωνον, τίς ἐξ ἡμῶν ἤθελε συμφωνήσῃ ν' ἀντιταχθῇ ἡ μικρὰ Ἑλλὰς κατὰ τῆς ὁμορφάνου ψήφου τῆς Εὐρώπης; Ἰδοὺ, κύριε Μπούμπουλη, ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐφῆρισεν ὑπὲρ τῶν ἑκατὸν ἑκατομμυρίων.

ΚΟΡΥΖΗΣ. Ὁ Κ. Μπούμπουλης λέγει ὅτι ἐξήγησε τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια καὶ δὲν εἶχε καμμίαν προετοιμασίαν, καὶ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Κορυζῆς.

ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ. Εἶπον ἀρχόμενος τοῦ λόγου μου ὅτι δὲν εἶναι τῆς παρούσης ἐποχῆς νὰ ἐπεμβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς διαγωγῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τῶν παρελθουσῶν κυβερνήσεων, ἀλλ' ἐν ἐπρόκειτο τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐστὶ βέβαιον ὅτι καὶ ἄλλαι κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπέθεσαν ὅτι θὰ ὑπάγωμεν μὲ τὴν Μπούμπουλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, δὲν εἰσῆλθον τίποτε· ἀλλὰ οἱ εἶπον ὅτι δὲν ἔχω ἀπόφασιν νὰ ἐμβῶ εἰς τὴν συζήτησιν τῆς διαγωγῆς κυβερνήσεων παρελθουσῶν κατὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Β. Λόγου, εἶπον ὅτι εἶναι ξένον ἀντικείμενον ἢ ἐξελέγξις τῆς διαγωγῆς παρελθουσῶν κυβερνήσεων δὲν δύνασθε εἰμὴ νὰ περιορισθῇτε εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς διαγωγῆς τῆς παρούσης κυβερνήσεως, ἐὰν ἡ κυβέρνησις ἢ παρούσα, ἴδωσιν τὴν σύμπτωσιν διὰ νὰ εἴπω οὕτω τῆς θέλησεως τῆς Εὐρώπης ὡφελε νὰ παραδεχθῇ, καὶ ἐὰν καλῶς ἐπραξῇ ἢ μὴ παραδεχθεῖσα τὸ πρωτόκολλον τῶν δυνάμεων· εἶπον δὲ ὅτι οὐδεὶς ἔχει τὴν τόλμην νὰ ἀνταίψῃ εἰς τὴν πρῆξιν αὐτήν. Μὴ ἀποδίδωμεν, κύριοι, κατηγορίας εἰς οἰκονομικοὺς κυβερνήσιν, κατηγορίας σκοπούσας νὰ μετριάσωσι τὸ αἶσθημα ἐκείνο τὸ μέγα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του ὁ Ἕλλην ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ του ἱερὸν καὶ ἀπαράγραπτον, τὸ αἶσθημα τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει, καὶ ὀφείλει διηνεκῶς καὶ ἀνεκδοτῶς, νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς φυλῆς· θέλωμεν ἀδικήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν εἰς τὸν ἐλάχιστον πολίτην τῆς ἀποδώσωμεν τὴν ἐλάχιστην κατηγορίαν, ὅτι τὸ αἶσθημα ἐκείνο δὲν ἦτο πρωτεύον· εἰς κανένα τῶν Ἑλλήνων δὲν θέλω ἀρνήσθαι, ὅτι ἅμα γεννῆται, καὶ ἀρνήσθαι νὰ συλλάβῃ ἰδέαν περὶ ἐθνικότητος, ὅτι τὸ πρῶτον αὐτοῦ μέλημα, ἡ

τῶν φητριῶν καὶ τῶν εὐτελῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. Ἐνθυμείσθε, κύριοι, ὅτι, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ παύθῃ δημοτικὸς τις ἀρχὼν, ἐγίνετο καταμύνησις, ἐνταλμα ἐξεδίδοτο αὐτῶς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ στηριζομένη πρῶτασις παύσεως ὑπεβάλλετο εἰς Ἀθήνας. Καὶ συνέδῃ νὰ φθάσῃ παύσις δημάρχου εἰς τὴν Μεσσηνίαν μετὰ τὴν ἀφίξιν βουλευμάτων ἐφετῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐκηρύττοντο ἄθωοι οἱ κατηγορούμενοι, καὶ ἐν τοιαύτοις οἱ κατηγορούμενοι οὗτοι ἐπαύοντο ὡς ἐνοχοὶ ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης. Ἐνθυμείσθε ἐτι, ὅτι ἐπλάσθη εἰς τύπος ἐγκλήματος, τὸ ἐγκλημα τῆς στάσεως, καὶ οὗτος ἐφ' ἡμέτερον ἐν γένει εἰς πᾶσαν πρᾶξιν. Ἦθελίς νὰ ἐξασκήσῃς τὰ πολιτικὰ δικαιώματά σου ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τῆς Κυβερνήσεως; κατεδίωκετο ὡς στασιαστὴς. Ὅταν πολλὸς κόσμος ἐν Ἀθήναις ἐκράγαζεν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν βουλευτῶν αὐτῆς, 10 ἄνθρωποι ἠθέλησαν νὰ κραυγάζουν ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ οὗτοι ἐστάλησαν εἰς τὰς φυλακάς· καὶ ἐτιμωρήθησαν ὡς στασιασταί. Ἐξέταλεις τὸ χρέος σου, ἀπέκρουσες εἰς τινὰ, ἢ ὁποῖα ἐσκόπει νὰ νοθεύσῃ τὰ δικαιώματά σου, ὡς τοῦτο συνέδῃ ἐν Μεσσηνίᾳ; ἐσέλλετο εἰς τὰς φυλακάς ὡς στασιαστὴς, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ στασιαστοῦ ἀπεδίδοτο κατὰ παντός, τὸν ὁποῖον ἤθελον νὰ καταδιώκουν. Μοὶ συνέδῃ νὰ μάθω, ὅταν ἦμην ἐν Μεσσηνίᾳ, ὅτι διὰ πολλοὺς ἀνθρώπους ἐνταλμα δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ τύχη αὐτῶν ἐκράματο ἀπὸ τῆς θέλησιν τῶν κομματάρχων τοῦ τόπου· τὸν συνελάμβανεν ὁ κομματάρχης μεταβαίνοντα εἰς Καλάμας, τὸν παρουσίαζεν εἰς τὸν ἀνακριτὴν καὶ οὗτος ἐρήμοζε κατ' αὐτοῦ τὸν γενικὸν τύπον τοῦ στασιαστοῦ. Καὶ ἀλλῶς ἐχρειάζετο πολλὸς κόπος χάριν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸν Βασιλέα, ὥστε νὰ μὴ μεταβληθῇ τὸ ἔμυστον τῆς Ἑλλάδος εἰς στασιαστὰς. Ἐνθυμείσθε ὅτι ἡ διοίκησις εἶχε κατανοήσῃ ὄργανον τῶν φητριῶν, ὅτι ὑπηγόρευε τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰς παραβιάσεις, ὅτι ἦτο ἡ πηγὴ παντὸς κακοῦ. Ἐνθυμείσθε ὅτι τὰ δημόσια χρήματα ἐχρησίμευον πρὸς πληρωμὴν τῶν κατασκόπων, οἱ ὁποῖοι ἐπλημύρουν καὶ τὰς οἰκίας καὶ τὰ δημόσια μέγα διὰ νὰ συκοφαντοῦν καὶ διαβάλλουν τοὺς ἀντιπάλους.

ΒΑΣΙΣΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐχετε ἀποδείξεις τοιαύτας; (θόρυβος).

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἐχὼ ἀποδείξιν. Σὺς ἀναμνηστικῶς το δημοσιεύθεν Δελτίον τοῦ Χλαμίδα.

ΜΙΑΝΣΗΣ. Ἐχομεν ἀποδείξιν καὶ θὰ τὴν φέρωμεν ἐν πρώτῳ τύπῳ.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἐνθυμείσθε, κύριοι, καὶ δὲ θέλει ποτε τὸ λησμονήσει, ὅτι πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης ἦτο ἡ νόθευσις τῶν ἐκλογῶν, καὶ ἐπισήμως σὺς εἶπεν ὅτι θέλει ἐνεργῆσαι τὰς ἐκλογὰς ἐπιμετανοήσας· θέλω παρρησιάζεσθαι, εἶπε, τὰ ἐννομα μίσα εἰς τοὺς φίλους μου, καὶ τὰ ἐννομα μίσα, ἐννοεῖτε ποῖα ἦσαν. Ὅπου δὲ ἡ διαφθορὰ δὲν ἤρκεσιν, ἡ λόγχη τὴν ἀνεπλήρου καὶ ἐνθυμείσθε ὅτι ἀπεμάκρυνε διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοὺς ἐκλογικοῦς, τόπους τοὺς πολίτας ὅσους δὲν ἠδύνατο νὰ διαφθείρῃ· καὶ ἐθυμείσθε ὅτι τοὺς ἐσέειλεν εἰς τὰς φυλακάς· καὶ ἐνθυμείσθε ὅτι οὕτω κατέρωθε ν' ἀποκλείσῃ ἐπαρχίαι ἀπὸ τῆς Βουλῆς ἐκείνης. Καὶ ὅσα δὲν ἠδυνήθησαν διὰ τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς βίας, νὰ κατερθώσουν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς, ἐνθυμείσθε ὅτι τὰ ἐπεχείρησαν καὶ τὰ κατέρωθον ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ, ὅπου μετὰ παράνομον ἀποπομπὴν νομίμων βουλευτῶν καὶ παρὰ νόμον νόθων εἰσήγαγον ἐπιμόνως τὴν βίαν καὶ τὸν τρόμον, διὰ τῶν ὁποίων ἐνόμιζον ὅτι ἤθελον κρατεῖν ὑπὸ τοῦς ὀνοχάς τῶν δέσμιον τὴν Βουλὴν, τῆς ὁποίας ἀρχέσαν τὴν ἀντιστασιακὴν. Ἐνθυμείσθε τὰ σκανδαλώδη ἀτοπία, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ διεπράχθησαν κατὰ τῶν βουλευτῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐτόλμων νὰ ἐκφράζον τὰς προβιάσεις των. Οὕτε εἰς τὰ παντοπωλεῖα λομδάνουν χώραν συνήθως τοιαῦται σκηναί,

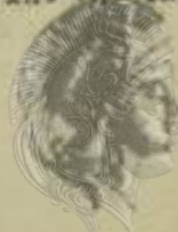
συνεπιτῇ τῶν ὁποίων ἐξέρχοντο αἱματόφυτοι τοῦ περιβόλου τούτου πολλοὶ τῶν Κ. βουλευτῶν.

ΤΙΝΕΣ. Μάλιστα, ὁ Μαλιαρόπουλος;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Καλὰ ὁμιλεῖ ὁ ἀγορεύων, δὲν χρειάζεται νὰ προσθέσῃτε.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Τοιοῦτο, κύριοι, ἦτο τὸ Κυβερνητικὸν σύστημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύστημα βίας καὶ παρανομίας, τὸ ὁποῖον ἠθέλησε νὰ ἐπιστεγάσῃ διὰ τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, διὰ νὰ ἐδραιώσῃ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ δι' αὐτῆς πλήρη ὑπουργικὸν ἀπολυτισμόν. Καὶ ἀπολυτισμὸς ἐπρεπε νὰ ᾖ· αἱ εἰς ἓνα τόπον διὰ νὰ τελεῶνται ὅσα ἐτελοῦντο, καὶ ὁ ἀπολυτισμὸς ἠδύνατο νὰ τολμήτῃ κατ' ἐνός καταστήματος. τὸ ὁποῖον εὐεργετῇ καὶ τιμᾷ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐκείνην ἐκστρατεῖαν πρὸς καταστροφὴν του. Ἐξήτουν χρήματα διὰ τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον παρουσίασαν, διότι σκοπὸς τοιοῦτος δὲν ὑπῆρχεν, ὡς θέλω κατόπιν σὺς ἐξηγήσει. Ἦτέρωτε διὰ τί ἐγὼ, κύριοι, εὐχαριστῶ τὸν Κύριον Ζαΐμην· ἠξιώσατε διὰ τί τὸν ὑποστήμει, διότι ἡ πρώτη πρᾶξις του ἦτο πρᾶξις, ἡ ὁποία πρέπει τὰς συμπαθείας μας ὅλων νὰ ἐγείρῃ, ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ, ἐπ' οὗ προσεπάθει ὁ ὑπουργικὸς ἀπολυτισμὸς νὰ ἐδραιωθῇ, καὶ ν' ἀνακράξῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐλαρίαν τῶν ἐκλογῶν. Δὲν ἐπεμεδίωκα εἰς τὰς λεπτομερείας, προσέγινε εἰς τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ὁ κ. Ζαΐμης ἐπανέλαβε ν' ἀνακράξῃ καὶ τὸν εὐχαριστῶ κατέστρεψε μίαν Βουλὴν, ἡ ὁποία ἤτιμασε τὸν τόπον αὐτόν, διότι κακῶς ἐγένετο καὶ κακῶς ἐδίωκε. (Εὖγε, εὖγε, χειροκρατήματα ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου), καὶ διότι, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἀπεφάσισε δημοσίᾳ νὰ κηρύξῃ, ὅτι αἱ ἐκλογαὶ πρέπει νὰ ἐνεργῶνται ἐν Ἑλλάδι ἐκτὸς κυβερνητικῆς διαφθορᾶς καὶ βίας, καθὼς πρέπει νὰ ἐνεργῶνται καὶ ἐκτὸς ἰδιωτικῆς διαφθορᾶς καὶ βίας. Κύριοι, κυβερνητικὸν σύστημα τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον διήρει τὴν Ἑλλάδα εἰς καταδιωκόμενους καὶ καταδιώκοντας, εἰς στασιαστὰς καὶ φιλοβασιλικούς, ἐννοεῖται ὅτι πᾶν αἶσθημα ἤθελε ψυχράνει καὶ πᾶσαν προσπάθειαν ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς καὶ μεγάλου αὐτοῦ ἀγῶνος ἤθελε νικῶσαι. Ἰδοὺ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Βούλγαρη.

Θέλω τώρα σὺς εἶπαι ποῖον τὸ δεύτερον στάδιον, ὡς πρὸς τὴν Κρήτην, διὰ νὰ ἰδῆτε πῶς κατέρωθωσεν, ὥστε νὰ περιέλθῃ ἡ Κρήτη, ὅπου περιήλθεν. Ἦθελον, κύριοι, ἐπαινέσαι καὶ θαυμάσαι τὸ ὑπουργεῖον ἐκεῖνο, ἐὰν ἦρχετο θαρραλύνει, ὡς ὑπεσχέθη, νὰ ἐφραμώσῃ τὰς πεπονηθείσας ἐκείνης, διὰ τῶν ὁποίων πλανήσαν· τὸ κοινόν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἀλλ' ὅχι· τί ἐπρεπε λοιπὸν εἰς ὧν ὑπέσχετο; ἐπρεπε δημοσίᾳ πᾶν ὅτι συνέτιναι νὰ σβέσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Πρῶτον ἀπιδμάκρυνε καὶ ἐφυλάκισε τοὺς Κρήτας, τοὺς καταδιώξας, τοὺς ἐμποδίζας νὰ κινῶνται καὶ τοὺς ἐπτέρησεν, ὅπως ἤκούσατε ἀπὸ εἰδήσεως τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον εἰς αὐτόπτης μάρτυς, καὶ γενναῖος πολεμιστὴς, τὰ μέσα τῆς ὑπέρβειας· ἀλλὰ μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου, ὥστε νὰ μὴ ἀποθνήσκουν εὐθὺς, ἀλλὰ νὰ ρυθίζονται ὑπὸ ἀτροφίας. Συνέδῃ, κύριοι, συγχωρήσατέ μοι ἐν παραδειγμα, ὅτι συνέδῃ εἰς ἓνα φίλον μου, Λάκωνα, τὸν ὁποῖον ἠθέλησαν νὰ διαφθείρουν με ἀραροῦτι εἰς μικρὸν ποσὸν διὰ νὰ μὴ θλάψουν τὸν στόμαχον, ἀλλ' ὁ στόμαχος ἐπαθὲν ἀπὸ ἀτροφίαν καὶ ὁ φίλος μου ἀπέθινεν. Αὐτὸ συνέδῃ εἰς Κρήτην· ἠθέλησαν νὰ τὴν θρέψωσι με ἀραροῦτι καὶ τὴν ἀπέθινον ἀπὸ ἀτροφίαν. Ἡ Κρήτη λοιπὸν ἐπισιν, ἀρ' οὐ ἐνεπλήσθη ἀπειπίσας καὶ ἀποθαρρύνσεως, καὶ ἀπὸ πρᾶγματικῶς τῆς ἡνέθησαν τὰ μέσα, ἐν ᾧ κατ' ἐπιφάνειαν μᾶς ἐξηπάτων ὑποκρινόμενος τὸ ἐναντίον. Ἡ διαγωγή αὕτη ἡ διπρόσωπος ἐψύχρανε κατ' ἐμὴν πεπονητὴν ἐν μέρει, (διότι δὲν ἀρνοῦμαι καὶ τοὺς ἄλλους πολιτικούς λόγους) τὴν Εὐρώπην, ἡ ὁποία ἤλπισεν ἀπὸ τῆς εἰς τὴν πο-

λείψας πάσης παρασκευῆς καλὸν τοῦλάχιστον νὰ ἔχωμεν ἑταίρους καὶ μικροὺς. ἵνα μὴ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν δυσχερέστερον ἀνάγκην νὰ υποστηρίξωμεν νόμους παρ' ἄλλων. Τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἀλλοτε ἑτέροις πολιτικῶς, πολιτικῶς ἴσως μὴ εὐνοήσας πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν μέγα ἀγῶνα, ὁ πολιτικὸς Μεταρῆγος τὴν ἐξέτασεν· διότι εἶπε· τὴν Ἑλλάδα μὴ τὴν κάμετε εὐαθέραν, θὰ ἔχη υποχρεώσεις πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς, καὶ θὰ χραισμάσῃ ὡς κρατὴρ ἐν τῇ ἀνατολῇ πάντοτε.

Τὰς περαιτέρω σκέψεις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀφίνω εἰς τοὺς κυρίους ἐκείνους, οἵτινες εἶχον μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην. Ἐρχομαι εἰς τὴν ἐποχὴν ὅτε ἡ ἀντιπολίτευσις τοῦ 67 ἔγινε κυβέρνησις τοῦ 68. Ἐνθυμιθε, ὅτι ἐπὶ τὴν διαλύσιν τῆς Βουλῆς τοῦ 65· τοῦτο εἶπε· ὁ δικαίωμα καὶ τὸ νόμιμον. Θὰ μοὶ ἐπιτρέψατε νὰ ὁμιλῶ εἰςτάσας, ἂν ὑπάρχον σπουδαῖοι λόγοι διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἥτις ὑπεστήριξεν ἰδιὸν ζήτημα.

ΓΡΗΓΟΡΑΣ. Καὶ διαλύθη διὰ τὴν ἀποκλειστικότητα.

ΠΕΤΡΑΚΗΣ. Ἀφίνω τὸν τρόπον τῆς διαλύσεως ἐκείνης, ἐξετάζω μόνον τὸ ζήτημα, ἂν ὑπάρχον σπουδαῖοι λόγοι, ὑποστηρίζοντες τὴν διαλύσιν τῆς Βουλῆς αὐτῆς, ἥτις ὑπεστήριξεν ἰδιὸν ζήτημα. Ἐγένετο ὁμοῦ. Καὶ ἦλθεν ἡ κυβέρνησις τοῦ 68. Θὰ μοὶ ἐπιτρέψατε ν' ἀκολουθήσω πρῶτον τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς πολιτικὴν, διότι καὶ λόγον περὶ τούτου ποιῶμαι εἰς τὴν τροπολογίαν ἴσως θὰ ᾖται σκληρὰ ἡ λέξις, ἀλλὰ νομίζω ἡ κυβέρνησις ἐκείνη, εἰς τὴν συγκάλεσιν τῆς τότε Βουλῆς, δὲν ἔκαμε χρῆσιν τῶν νομίμων δικαιωμάτων, ἀ τῆς ἐδίδεν ὁ νόμος. Τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην τὴν διαύθυνε πνεῦμα ἀποκλειστικότητος καὶ φαντασμοῦ. Ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη, εἶχεν ὡς ἀρχὴν τῆς ἀρχῆς ἥτις ἐκ εὐθέρων κλονίζει τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα. Ὅτι εἰς μίαν Βουλὴν δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταστροφή, δὲν πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύονται ὅλαι αἱ ἰδέαι, καὶ ἐνθυμιθε ποῖα μέσα μεταχειρίσθη διὰ νὰ ἀποκλείσῃ πρόσωπα, μὴ μετέχοντα τῶν ἰδεῶν τῆς, ἀ ἠδύνατο νὰ ἐλθῶσι καὶ νὰ υποστηρίξωσι πολιτικὴν, ἣν ὑπεστήριζαν εἰς τὰ 67. Ἐνθυμιθε εἰς ποῖα ἐκτακτὰ μέσα κατέφυγον, μέσα, ἀ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἀποκρούουν. Τὰ ἀπέκρουον ἡ κοινὴ γνώμη, καὶ ἐν γένει ὅλος ὁ ἑλληνικὸς τύπος. Ἄμα συνήλθεν ἡ Βουλὴ, πρῶτη πράξις ἦτο· νὰ μεταβληθῇ ὁ κανονισμός, ὡς πρὸς τὸ μέρος ἐκείνο, ὅπου ἠδύνατο νὰ δώσῃ μεγαλειότητα ἐγγυήσεως ὡς πρὸς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐκλογῶν. Μετεβλήθη ὁ κανονισμός διὰ νὰ ἐλθῇ μία ἐπιτροπὴ νὰ δικάσῃ, καὶ δὲν θὰ φανῇ τοῖς ἀντιπάλοις νὰ εἶπω, ὅτι ἐν γένει ἐκτὸς τινῶν ἐξαιρέσεων εἰς πολλὰς τῶν ἐξετάσεων δὲν ἐδεδίχθη δικαίαι.

ΠΑΝΑΜΙΧΑΗΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐξελέγητε τὴν Βουλὴν τοῦ 68;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Μὴ διακόπτεται.

ΠΕΤΡΑΚΗΣ. Τὴν πεποιθήσιν τὴν αὐτὴν ὡς πρὸς τὰς ἐξετάσεις, τὴν συμπεριφέρονται οἱ πλείστοι ἐξ ἡμῶν.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Μάλιστα, μάλιστα.

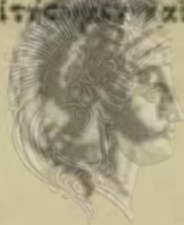
ΠΕΤΡΑΚΗΣ. ἔχω δικαίωμα νὰ εἶπω τὴν πεποιθήσιν μου εἰς οἰκονομικὴ ἐποχὴν καὶ ἂν ἀναφέρονται τὰ γεγονότα, δύνανται δὲ κατόπιν, ὅστις θέλει, νὰ ἐλθῇ εἰς τὸ θέμα νὰ μὴ ἀντιφρονῇ, χωρὶς νὰ μὲ διακόπῃ. Νομίζω λοιπὸν, Κύριοι, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ἀποκλειστικότητος, πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἐξελθὲν ἀντίκειται εἰς πᾶν συνταγματικὸν πολίτευμα ἐσωτερικῶς ἰδιόκλησε τὸν τόπον κατὰ τὸ 1868, πάντως δὲ ἐφίλοντο νὰ τὸ ἀποκρούσωμεν, διότι συνταγματικὸν πολίτευμα θὰ εἴπῃ ἡ συνείδησις.

Καὶ εἰς τὴν συζήτησιν πρέπει ν' ἀντιπροσωπεύονται ὅλαι αἱ ἰδέαι ἐκαστοῦ ζητήματος. Ἐνοῶ τὸν πόλεμον τῶν κομμάτων νὰ ἔχῃ ὁρισμένα ὅρια καὶ νὰ περιορίζεται ἐντὸς τῆς νομιμότητος καὶ οὐχὶ νὰ κταντῇ εἰς τοιαύτην ἀποκλειστικότητα. Ἡ πολιτικὴ λοιπὸν ἡ ἐσωτερικὴ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1868 ἦτον κατὰ τὴν ἐκφρασιν ἣν μεταχειρίσθη εἰς τὴν τροπο-

λογίαν μου, ἀκατανόητος· καὶ τὴν μεταχειρίσθη, διότι περιλαμβάνει πολλὰ, ἀ δὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ.

Ἐρχομαι, Κύριοι, νὰ ἐξετάσω καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1868. Ἐρχομαι νὰ εἶπω, ἂν αἱ ἀρχαί, ἀς ἐξέτασιν ἡ ἀντιπολίτευσις τοῦ 1867 ἐπαρρήθουν. ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1868, ἂν ὅσα ἐλάγυν ὡς ἀντιπολίτευσις ἐξετάσιν ὡς Κυβέρνησις. Καὶ λοιποῦμαι, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τοῦλάχιστον, ὅτι θὰ εἶπω ὅχι.

Ἄμα τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1868 ἐλθούσης, ἔργισι παρατηρούμενον ὅτι ὁ Κρητικὸς ἀγὼν μακρύνεται, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἡ προθυμία ἐκείνη εἰς τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ, ἔργισι νὰ συζητήσῃται ἡ ἰδέα τῆς πτώσεως τῶν. Οἱ ἀδελφοὶ Κρήτες ἐφώνηζον καὶ συνδράματε, καὶ ὁμοῦ συνδρομὴ δὲν τοῖς ἔρχετο καθ' ἑκάστην πόλινεν ἡ ἀπελπισία, καὶ ἐσχηματίσθη ἡ ἰδέα, ἀγνοῶ πῶς, ὅτι ἡ Κρήτη θὰ πέσῃ. Ἦτο ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1868 ἡ πτώσις τῆς Κρήτης, ναι ἢ ὄχι; Ἄν δὲν ἔθελε νὰ ἐλθῇ ὁ ἀγὼν πιστόντα, ἡ Κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ τὸν υποστηρίξῃ, φυλάττουσα τοὺς νόμους καὶ τὸν ἐφειδόμενον σεβασμὸν εἰς ὁμοῦν ἐπικράτειαν. Ἐπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ πᾶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου. Οὐδὲν ἔπραξεν. Ἐπὶ 8 μῆνας, Κύριοι, ὑπῆρχε σιωπὴ καὶ ἀργία. Κατόπιν ὁμοῦ αἴρθηκε ἐνέργεια, γινόμενα φανερά, ἐδεδίχθη πολιτικὴ ἀντίστροφος ἐκείνης, ἣν κατὰ τοὺς πρώτους 8 μῆνας εἶχεν. Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἐδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὁμοῦν ἐπικράτειαν νὰ παραπονεθῇ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν ἐντυπωσθεσάν τὰ παρὰ τὸν νόμον, ἔπαυσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν εἴαν. Ἐνθυμιθε τὰς λοιπὰς ἡμέρας τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Σύρου. Ἐνθυμιθε εἰς ποῖαν κακὴν θέσιν εὐρέθη ἡ Ἑλλὰς εἰς τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ὅτι εὐρήθη ἀπαράσκευος, μὴ ἔχουσα οὐτε ἐν σκῆρος νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τῶν πλοίων τοῦ Χόδερ παρὰ. Ἐνθυμιθε τὸ πένθος τὸ γενικόν, ὅπου καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐξέταθη. Τότε καὶ τότε μόνον ἡ Κυβέρνησις τοῦ 1868 ἐσπυλλογίσθη νὰ γείνῃ πολεμικὴ. Τότε μόνον ἐζήτησεν ἐκτακτὸν πίστωσιν 100,000,000, ἀλλὰ δὲν ἐσκέρθη, ὅτι καὶ ἂν εὕριται τὰ χρήματα ἐκείνα, εἶχε τὸν καιρὸν νὰ παρασκευασθῇ; Βεβαίως ὄχι. Δὲν ἐσκέπτετο, ὅτι ἐνεργήσας, ὡς ἐνέργειαι, μὴ ἐμμένοντες, ἐδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὁμοῦν ἐπικράτειαν νὰ παραπονεθῇ. Καὶ ἐδωκαν ἀφορμὴν αὐτῇ ἡ ἰδέα, διότι ἐφώνη καὶ ἐλάγυν αἱ παρασκευαὶ περιτταί. Δὲν ἐλάγυν ἀνακολουθίαν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκείνην τῆς ἀντιπολιτεύσεως τοῦ 1867 καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἀ ἐξαρνήσεως τοῦ 1868. Ἰῶς δύναντοί τις νὰ εἶπῃ· τί ἐργασίμευσαν τὰ ἐκτὸν ἐκατομύρια τὰ δοθέντα πέντε ὑπὸ τῆς τότε Βουλῆς; ἴσως δύνανται τις νὰ εἶπῃ, ὅτι ἡ Βουλὴ ἐκείνη ἐφίλοντο νὰ σκερθῇ, ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον ὁ ἀναγκαῖος ὁλικὸς χρόνος, ὅτι τὰ ἐνεπείσθη εἰς Κυβερνήσιν, ἥτις δὲν εἶχε τὴν πεποιθήσιν τῆς πολιτικῆς. Τὰ ἐνεπιστεύθησαν. Καὶ ὁμοῦ οὐδὲν ὄφελος, διότι δὲν ὑπῆρχε χρόνος παρασκευῆς, καὶ διὰ τοῦτο θὰ μὲ ἐπιτρέψατε νὰ σὰς ἀναγνώσω τὰς λέξεις τοῦ προγράμματος τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν. « Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἡμῶν νὰ συναινέσωμεν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἀποφασισθέντα, οὐδὲν ἄλλο ἔμενον, ἢ ὁ πρὸς τὴν Τουρκίαν πόλεμος. Δυστυχῶς ὁμοῦ, ἀφοῦ καὶ κατὰ θάλασσαν διαταλούμεν ὅλους ἀπαρασκευάστους, καὶ κατὰ ξηρὰν ἐφίλοντο τὸ ἔθνος μὴ παρασκευασμένον. Βεβαίως, δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἡ παρασκευὴ εἰς διάστημα ὀλίγων ἡμερῶν. Ἀνέλαθεν ἡ παρούσα Κυβέρνησις τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, καὶ ἀληθῶς εὐρήθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπαγγεῖται πρωτόκολλον, ὡς ὁμολογεῖ ἡ ἰδέα εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς, διότι ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἀπαρασκευαῖος. Ἀλλὰ δὲν δικαιολογεῖται νὰ ἐξετάσωμεν, τίς ὁ πταίων διὰ τὸ ἀπαρασκευαῖον τοῦτο, ποῖα ἡ ἀφορμὴ δὲ ἦν εὐρήθη ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ὁδυνηρὰν ἐκείνην θέσιν; Νομίζω, Κύριοι, ὅτι τοῦτο δυνάμειν νὰ τὸ αἰτιολογῶ καὶ πα-

δὲ τί ἡ κυβέρνησις ἐσκέφθη καὶ ἐνέργησιν, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἐκάλεσε ἐνώπιον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ τοὺς ἐνταῦθα Κρήτας ἀρχηγούς.

Οἱ διαμείνοντες ἐν Ἀθήναις Κρήτες ἀναβαίνοσιν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 1500 σχεδόν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ καθέξαν κατὰ τὴν ἐπανέστασιν τῆς Κρήτης ἔξοχον θέσιν· τὰ μέσα τοῦ ταμείου, τὸ ἐνοσίετο καλλίστη, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς συντάξεις, αἵτινες πρόκειται νὰ χορηγηθῶσιν εἰς 1500 ἀνδράς· ἐκάλεσε λοιπὸν τοὺς ἀρχηγούς ἐνώπιον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἡ κυβέρνησις, καὶ τοῖς εἶπε τὰ ἑξῆς· ὅτι ἐφαιλόμεν νὰ λάβωμεν πρόνοιαν περὶ ἐκείνων τῶν Κρητῶν, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἐκτὸς πατρίδα, πρῶτον· ὁφείλομεν κατὰ δεύτερον λόγον νὰ λάβωμεν πρόνοιαν περὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐφρονέθησαν κατὰ τὴν ἐπανέστασιν τῆς Κρήτης, καὶ ἐπομένως αἱ οἰκογενεαὶ τῶν μένουσιν ἀνευ ἀρχηγῶ καὶ προστάτου, καὶ εἰτε εἰς Κρήτην ἐπανέλθουν εἰτε ἐδῶ μένουσιν εἶναι ἀδύνατον εἰς αὐτάς νὰ ζήσωσιν ἀνευ συνδρομῆς· ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους ἡ κυβέρνησις εἶπεν, ὅτι εἶναι ἐπιθυμητὸν νὰ χορηγηθῇ εἰς αὐτοὺς μέσα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἰδοὺ, κύριοι, ἡ ὑπόθεσις τὴν ὁποίαν ἀνέλαβεν ἡ κυβέρνησις καὶ ἔρχεται νὰ ἐκτελέσῃ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, κύριοι, θέλει παρουσιασθῇ εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ζήτησῃ τὴν ἀκύρωσιν πιστώσεων ἐκτάκτων, αἵτινες ἐχορηγήθησαν διὰ τὸ 1869 ὑπὸ τῆς προηγουμένης Βουλῆς καὶ θὰ πράξῃ τοῦτο, διότι φρονῶ ὅτι οὐτε αἱ χεῖρες αἱ ἰδικαί μου οὐτε ἄλλου τινὸς δὲν πρέπει νὰ ᾔναι τόσον ἐλεύθεραι εἰς διαχείρισιν πολλῶν ἐκτομμυρίων. Ὅταν παρουσιάσῃ τὴν ἀκύρωσιν τῶν πιστώσεων τούτων, τότε θέλει καθυποβληθῇ εἰς τὴν ἐγκρίσιν τῆς Βουλῆς τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον ἡ κυβέρνησις νομίζει ἐπάρκειν πρὸς περιθάλψιν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς δύο κατηγορίας, τὰς ὁποίας σὰς ἀνέφερον. Ἐάν ἡ Βουλὴ δὲν νομίσῃ ἐπάρκειν τὸ ποσόν αὐτό, τότε δύναται νὰ κινήσῃ οἰκονομικῶς κρίσιν καλὴν συμπλήρωσιν· ἀλλὰ τὸ γὰρ νῦν ἔχον, δὲν δύνασθε νὰ ἀρνηθῆτε, ὅτι ἡ κυβέρνησις καλῶς ἐπραξὲ κρίνασα αὐτὰς τὰς δύο τάξεις αἵτινες περιθάλφεται καὶ ἐπράξεν ἔτι ἥτον δυνατόν νὰ γείνῃ, καθ' ὅσον τὰ μέσα τοῦ ταμείου δὲν ἐπέτρεπον συντάξεις 1500 ἀνδρῶν.

Ἦτον ἐπιθυμητὸν ἡ οἰκονομικὴ θέσις τοῦ ταμείου νὰ ᾔτον εἰς πλεόν εὐερέστον κατάστασιν, νὰ χορηγηθῇ τὰ μέσα ἀρθροῦ ὀχμύον εἰς τοὺς 1500, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ἀκόμη· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν δυστυχίαν ἡ κατάστασις ἐμὴν δὲν εἶναι, ὡς ἡ Βουλὴ θέλει τοῖς ἰδεῖ καὶ ἐκ τῶν συζητήσεων καὶ ἐκ τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα κατετέθησαν ἡ θέλουσι κατατεθῆναι.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἀντιτάσσεται εἰς τὴν κατάταξιν ταύτην τῶν κατηγοριῶν, τὴν ὁποίαν ὁ κύριος ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἔκαμε. Βεβαίως δὲν ὀφείλομεν περὶ τὴν διατηρήσασιν ἐκείνους, οἵτινες κατέστρεψαν ὅτι εἶχον καὶ δὲν ἔμπορουν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἀλλ' ἐκεῖνο, πὸ ὁποῖον θέλω νὰ εἶπω, εἶναι ὅτι παρακαλῶ τὸ ὑπουργεῖον νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ νὰ ἐλθῇ εἰς ἀνακούφισιν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, διότι γνωρίζετε ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτῶν τῶν δύο κατηγοριῶν, τὰς ὁποίας ἀνέφερον ὁ κύριος πρωθυπουργός, πάσχουν ἐλαυνῶς, πεινοῦν ἐλαυνῶς. Λοιπὸν τὸ ὑπουργεῖον πρὶν ἀκόμη φέρῃ αὐτὰ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα σὰς εἶπεν ὁ κύριος πρωθυπουργός, καλὸν εἶναι, καὶ παρακαλῶ μάλιστα τὸ ὑπουργεῖον νὰ δώσῃ μίαν βοήθειαν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, αἵτινες πραγματικῶς πάσχουν ἐλαυνῶς, ἐκ τῶν βοηθημάτων καὶ λοιπῶν.

ΖΑΙΜΗΣ (πρωθυπουργός). Πολὺ καλὰ· χαίρω ὅτι εἰμεθα σύμφωνοι.

Α. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ. Καὶ ἄλλη μίχ ἀναφορά εἶναι ἐνός, ὅστις

ἔχει καταστραχμένον τὸν πόδα του· αὐτὸς δὲν ζητεῖ παρὰ τὰ μέσα νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ διὰ ξυλίνου.

ΤΙΝΕΣ. Καὶ αὐτὸ ἐκεῖ ὑπάγεται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐγκρίνεται.

ΖΑΙΜΗΣ. Εἰμεθα σύμφωνοι.

ΜΙΑΗΣΙΣ. Μετὰ τὰ ἐξηγήσεις τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως δὲν ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἀλλὰ νὰ κάμῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπομεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Νὰ σταλῇ ἡ ἀναφορά εἰς τὸν ὑπουργὸν συστημένα στενῶς.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Μὲ τὴν παρατήρησιν τὸ ὑπουργεῖον νὰ ἐνεργήσῃ ταχέως...

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ. Ὑπάρχουσιν ὀπλαρχηγοὶ μὲ δύο καὶ τρεῖς πληγὰς καὶ ἔχουσιν τέσσαρας ἡμέρας καὶ νύκτας καὶ δὲν ἔχουσιν φάρμα.

ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ. Θὰ εἶπω καὶ ἐγὼ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Βουλῆς· ἀφοῦ ὁ κύριος πρωθυπουργός ἔδωκε τὰς πληροφῶρας ἐκείνας, αἵτινες ἦσαν ἀναγκαῖαι, ἐπὶ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα θὰ ληφθῶσιν, εἶναι ὀρθὸν ἐπομένως, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συσταθῇ ἡ ἀναφορά εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ὅπως ἐνεργήσῃ ὅ,τι εἶναι δυνατόν διὰ τὸ μεταξὺ διάστημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐγκρίνεται λοιπὸν.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Λοιπὸν ἐνεκρίθη νὰ φροντίσῃ περὶ περιθάλψεως ἡ κυβέρνησις, ἕως ὅτου λάβῃ μέτρα διαρκῆ.

ΖΑΙΜΗΣ (πρωθυπουργός). Κύριοι, ἀναγινώσκω ἐν ἄρθρον περὶ κυρώσεως ταχυδρομικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἥτις συνωμολογήθη ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον.

Ἄρθρον μόνον.

Ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγ. Βρεταννίας καὶ ἱρλανδίας συνωμολογήθησα ἐν Λονδίνῳ τὴν 7 Δεκεμβρίου 1868 (τ. ν.) ταχυδρομικὴ σύμβασις ἐξ ἄρθρων 27 ἔχει πλῆρη καὶ νόμιμον ἰσχύν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργός

Θ. Α. ΖΑΙΜΗΣ.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός

Θ. ΔΗΛΗΓΙΑΝΝΗΣ.

Ἡ σύμβασις αὕτη, κύριοι, ἥτις χορηγεῖ μεγάλας εὐκολίας εἰς τὴν ταχυδρομικὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν εἶναι κατεπαίγουσα, διότι πρὸ ἑξ μηνῶν συνέβη ἡ συμβάσις αὕτη καὶ ἔκκα τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζητηθῇ ἡ κύρωσις αὐτῆς. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν Βουλὴν νὰ τὴν συζητήσῃ ὡς κατεπαίγουσαν.

Ἄρθρον μόνον.

Ἡ μεταξὺ τοῦ γενικοῦ διεθνικοῦ τῶν ταχυδρομείων καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἀτμοπλοίας ἐταιρίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνωμολογήθησα ἐν Ἀθήναις, σύμβασις ἐξ ἄρθρων 10 ἔχει πλῆρη καὶ νόμιμον ἰσχύν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργός

Θ. Α. ΖΑΙΜΗΣ.

Ἄρθρον μόνον.

Περὶ χορηγίσεως ἀναπληρωτικῆς πιστώσεως.

Χορηγεῖται ἀναπληρωτικὴ πίστωσις ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς χρήσεως τοῦ ἐναετώτου ἔτους 1869, ἐπὶ μὲν τοῦ κεφαλαίου 2. ἄρθρου 2 δραχ...

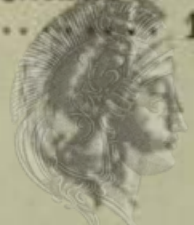
11,930

Ἐπὶ δὲ τοῦ κεφαλαίου 2. ἄρθρου 4 δραχ...

3,000

Τὸ ὅλον δραχμαὶ δέκα ἑπτὰ χιλιάδες ἐννεακόσαιαι τριάκοντα...

17,930

είχε λυθῇ, όταν ἡ Εὐρώπη συνελθοῦσα ἐσκέπτετο ἐπὶ τοῦ τε λεσιγράφου τῆς Πύλης καὶ εἶλε τὰ ἴδια ζητήματα καθ' ἑαυτὴν, τὰ ὅποια τὸ προηγούμενον ἔτος εἶλεσαν ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ ἤξευρε: διατί; διότι τὰ ζητήματα ταῦτα λύονται συγγενικῶς πρὸς τὴν ἰσχύν τοῦ δικαζομένου. Εὐρίθεμεν ὅμως διόλου ἀπαράσκευοι, ὅπως διόλου ἀδύνατοι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ πλάστιγγ' ἐκλίνε καθ' ἡμῶν. ἠθέλει κλίνει, κύριοι, ὑπὲρ ἡμῶν, ἐάν εἴμεθα ἰσχυροί, ὅπως δὲν ἐκλίνε κατὰ τῶν Τούρκων, όταν οἱ Τούρκοι κινουνοτο νὰ ὑπακούσουν εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς Εὐρώπης, ἡ ὅποια ἐπὶ νυκτὶ ἐκλίνατο πρὸς τὴν Τουρκίαν νὰ φερθῇ ἄλλως ἢ ὅπως ἐρέετο εἰς τὴν Κρήτην. Καὶ οὕτω καθ' ἡμῶν ἐλύθη τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ὁ κοιδῆμος Πάλληστρων εἶπεν ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ ἄλλοτε ἡ Τουρκία κατὰ τὸ 1832 ἐζήτησεν ὥστε ν' ἀπαγορευθῇ εἰς τῆς Ἑλλάδος τὴν κυδέρνησιν καὶ εἰς τοὺς ἰδιώτας Ἕλληνας νὰ συνδράμωσιν ἐθὴν ἢ λαοὺς, πολεμοῦντας κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ὁ Πάλληστρων, ὁ ὁποῖος ἀπετέλει μέρος τοῦ συμβουλίου τοῦ κανονίζοντος τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος, οὕτω ἀπάντησεν καταδέχθην νὰ δώσῃ, ἀνακρούς, τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τῆς Ἑλλάδος ὡς Κράτους ἀνεξαρτήτου νὰ πράξῃ ὅ,τι τὸ συμφέρον τοῦ καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ τῷ ὑπογράφοντος ἡμῶν ἐμποροῦμεν ν' ἄρνηθωμεν ὡς δίκαια αὐτὰ, εἶπε, «τὰ ὅποια συντατίζονται μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐκάστου κράτους. Ἡ Ἑλλὰς ἐκρύνθη κατὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἐπομένως ἡ αἰτία τῆς Τουρκίας ἀπερρίφθη».

Τὸ παρὸν ὑπουργεῖον εὐρέθη ἀπέναντι ἐνὸς λευκίου πρῶτον ζήτηματος καὶ μιᾶς ἀπειλῆς, ὅτι τοῦλάχιστον ἡ ἀρνήσις τοῦ ἡθέλε φέρει πλήρη διακοπὴν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων μας μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ ἡθέλε κλείσει τοὺς λιμένας αὐτῆς πρὸς τὸ πλοῖ μας. Αὐτὴν τὴν ἀπειλὴν μεγάλως ἐλάττωσε ὁλικῶς συμπεριόντων ἐκφράζει διὰ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ ὁ κ. Δαδάλου πρὸς τὸν κύριον Πουρέ. «Εάν αὕτη ἡ ἐλπίς δὲν πραγματοποιηθῇ, ἡ Πύλη ἀναλαμβάνει, ἐννοεῖτε καλῶς, τὴν ἐλευθερίαν ἐνέργειάν της καὶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ τῇ φιλονικήσωμεν» τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὰ ἀναγκαστικὰ μέτρα, τὰ ὅποια ἐτήλωσαν». Εὐρίσκετο λοιπὸν, ὡς εἶπεν, τὸ ὑπουργεῖον αὐτὸ τὸ ὀλιγώτερον ἀνέναντι τῆς ἀπειλῆς καταστροφῶν ὀλικῶν τοῦ τόπου ἐάν δὲν ὑπέγραψεν εἰς πρῶτον, ἡ ὅποια κινεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀνάγκη τῆς Ἑλλάδος ν' ἀρνηθῇ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς φυσικὰς συμπαθείας της. Τὸ ὑπουργεῖον δὲν εἶδεν ὅτι νὰ πράξῃ ἄλλως, ἀπὸ μάλιστα τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ὁποῖου ἐπρόκειτο πραγματικῶς ἀπολύτως ὥφειλε νὰ ὑπογράψῃ καὶ νὰ υποκύβῃ εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἀδυναμίας μας καὶ τῆς ὁμορφῆς ἐκφράσεως τῆς Εὐρώπης.

Τώρα σὰς ἐρωτῶ, κύριοι, όταν τὸ δράμα ἐλύθη οὕτως, όταν ἡ λύσις αὕτη ἐματαιώσεν ὅλας τὰς θυσίας καὶ ὅλας τὰς ἐλπίδας μας, κατέστρεψε τὴν Κρήτην, ἐταπεινώσεν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄρσεν ἀπροστατεύτους ὅλους τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφοὺς μας, δὲν πρέπει τὸν αἴτιον, τὸ ἐνέργον τοῦ δράματος τούτου νὰ τὸν ἀνζητήσωμεν καὶ νὰ τὸν τιμωρήσωμεν;

TINES. Μάλιστα.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Εάν ὅχι, τετέλεσται· τότε μὴ ἐλπίζετε εὐνομίαν, μὴ ἐλπίζετε ὑπαρξίν συνταγματικὴν καὶ ἰσχύν, ἀπὸ παραδόξου ἀτιμωρητὴ νὰ διέρχονται ἐνώπιόν σας παραπτώματα τοσοῦτον μεγάλα, τοσοῦτον καταστρεπτικά· μὴ ἐλπίζετε ν' ἀπολαύσῃτε τὸ σέβας, ἐάν σεῖς δὲν σεβασθῇτε οὐτε τὸ κοινὸν αἶσθημα, οὐτε τὴν κοινὴν γνώμην.

Ἰδοὺ τί εἶχον νὰ εἶπω ὡς πρὸς τὸ παρελθόν. Συγχωροῦν μοι νὰ προσθέσω τινὰ ὡς πρὸς τὸ μέλλον, διότι νομίζω ὅτι ἀπὸ τοῦ θέματος τούτου δὲν πρέπει μόνον νὰ καταγορεύωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ προτείνωμεν τὰ μέσα τῆς θεραπείας. Τὸ παρελθὸν δύναται νὰ μᾶς διδάξῃ ποῖα πρέπει νὰ ᾖναι ἡ πολιτικὴ διαγωγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐξῆς, πῶς δυνάμεθα νὰ μὴ ὑποπίσω-

μεν τοῦ λοιποῦ εἰς ὅμοια λάθη, εἰς ὅμοια δυστυχήματα. Κατὰ τετελεσμένων δὲν δυνάμεθα ἔδῃ ν' ἀντιταχθῶμεν, ἀνάγκη νὰ υποκύβωμεν καὶ νὰ τὰ δεχθῶμεν εὐλακρινῶς.

Ἀς μὴ λησμονήσωμεν εἰς τὸ ἐρεῖς ὅτι ἡ ἀνατολὴ ἀνέκει εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἡ ἰσχύς αὐτῆς φελλὴ θέλει εἶσθαι ἐκείνη, ἥτις θὰ προάξῃ τὸν πολιτισμὸν. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἑλληνικὴ ὡς μᾶλλον ἀληθὴς καὶ γνησίᾳ ἀντιπρόσωπος τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀς προχωρήσωμεν λοιπὸν, καὶ ἄς ὑποστηρίξωμεν τὴν προαγωγὴν τῆς φυλῆς αὐτῆς, χωρὶς ἡ προαγωγὴ της νὰ φέρῃ δυσκολίας εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἄλλων φυλῶν, ἀλλ' ἄς ἀναπτύσσωμεθα ἐν ἀδελφότητι καὶ ὁμοφροσύνῃ καὶ οὐχὶ διαπληκτιζόμενοι. Τὸ ἐνέργον ἐντὸς τῶν ἐργασιῶν ὅμως εἶναι ἡ Ἑλλὰς· ἐντεῖθεν δὲ θέλει διδοῦναι ἡ συνδρομὴ καὶ ἡ ὥθησις. Ἀς φροντίσωμεν ἐμεῖς πρῶτον νὰ προχωρήσωμεν ἰσχυρικῶς ἐν δυνάμει νὰ ὑπακούωμεν 30 χιλόνους μᾶς ἐκώφηναι μὲ τὰς συμβουλὰς, νὰ μὴ καταναλισκώμεθα εἰς προπαρκατεῖς καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων τῆς ἀμύνης· όταν δὲ ἐλθῶν τὰ 30 ἔτη καὶ παρουσιασθῇ ἀνάγκη, μᾶς εἶπον ἡττοχάστα, εἴθε ἀέτοιμοι, ἔχετε διὰ τοῦτο ἀδικον, τί νὰ σὰς κάρωμεν; 30 ἔτη παρῆλθον καὶ εἴθε καὶ γυμνοὶ καὶ ἀνέτοιμοι, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῶμεν νὰ ὑψώσωμεν ἰσχυρὰν τὴν φυλὴν καὶ νὰ τὴν ὑποστηρίξωμεν· πρέπει ἔνεκα τούτου νὰ ὑπογράψω μᾶς εἶπει ἡ κυβέρνησις. Ἀς χρησιμεύσῃ λοιπὸν τὸ πάθημα αὐτὸ ὡς μάθημα, καὶ ἄς φροντίσωμεν διὰ τὸ μέλλον οὐχὶ περιοριζόμενοι εἰς τὸν μικρὸν προϋπολογισμόν μας, ὁ ὁποῖος δὲ ἀρκεῖ μόνον νὰ περιέχῃ οἰκονομικὰς ἀλλὰ νὰ κανονίζῃ τὰς ἀνάγκας τὰς ἀληθῆς τοῦ τόπου, καὶ νὰ προβλέπῃ αὐτάς, νὰ οἰκονομῇ δὲ περὶ τὰ, καὶ ν' ἀντιπροσωπεύῃ τοῦ λοιποῦ μίαν πολιτικὴν, μίαν ἰδέαν. Ἀς μὴ περιοριζώμεθα νὰ τροφοδοτῶμεν ἀπλῶς καὶ νὰ θεραπεύωμεν τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπερσίας διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἄς ἀνεύρωμεν τὰς ἀληθεῖς ἐλλείψεις, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἄς φροντίσωμεν νὰ διοργανώσωμεν οἰκονομικῶς τὸν τόπον, ἄς λύσωμεν τὰ δειρμὰ, τὰ ὅποια κρατοῦν δέσμιον τὴν ἐνέργειαν τοῦ πολίτου μεταβάλλοντας τοὺς φορολογικοὺς νόμους καὶ διορθοῦντες τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς ἐθνικῆς περιουσίας· ἄς ἀπαλείψωμεν τὸν κακῶνα καὶ τὴν συγχύσιν ἥτις δεσπόζει τὴν κίνητον κτήσιν. Ἀντὶ οἰκονομικοῦ ὁργανισμοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ ἰδρυώσωμεν τὴν πίστιν μας διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἔχωμεν ἐν κερὶ τὰ ἀναγκαῖα μέσα καὶ τὰ ἐρόδια καὶ ἴα μὴ μᾶς συμβῇ ὅ,τι καὶ εἰς τὸ παρελθόν, νὰ τρέχωμεν διπλαστὴν δίκην ἐπαιτίου διὰ 10 ἑκατομμύρια τὰς πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ νὰ διακινδυνεύωμεν τὴν ὑπερίαν τῆς Τραπεζῆς. Καὶ νομίζετε, κύριοι, ὅτι ἐγένετο ἐκστρατεία κατὰ τῆς τραπέζης καὶ ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία τῶν γραμματίων, χάριν τῶν προπαρκατεῶν καὶ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς χώρας; Μὴ τοὺς ὑποθέτωμεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπλοῦς ἐννόουν ὅτι τότε δὲν ἦτον δυνατόν νὰ γίνοντο προπαρκατεῖς μὲ 10 ἑκατομμύρια· τὸ ζήτημα εἶχε τελευτήσῃ καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐτοιμασθῇ ἡ Ἑλλὰς ἐντὸς μηνῶν καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον; Ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Τραπεζῆς ἐγένετο διὰ νὰ γαμίῃ τὰ ταμεία της ἡ κυβέρνησις καὶ νὰ δυνήθῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον δὲν τῇ ὑπέσχετο μέσῃ ἰκέρει, ὅ,τι κατέστρεψε τὰς δημοσίας προσόδους ἥτο σύστημα καταστροφῆς τῶν συμπεριόντων, ἀθετήσεως τῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς, ἐλαττώσεων τὰ ὀλικὰ μέσα. Ἀς φροντίσωμεν λοιπὸν διὰ πάσης θυσίας ἰδρυώμεν τὴν δημοσίαν πίστιν νὰ ὁργανίσωμεν οἰκονομικῶς καὶ ἐπὶ βέβαιων ἀληθῶν τὸν τόπον.

Ἀσφάλεια δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀνευ δικαιοσύνης, καὶ ἐλάττωσε, ποῦ ἐφθάσαμεν! Ἡ ἀσφάλεια εἶναι ὁ ἐπιούσιος σκοπὸς τοῦ πολίτου, ἀνευ αὐτῆς τὸ ἔθνος δὲν δύναται οὐχὶ νὰ τοσοῦτον, ἀλλ' οὐτε νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀσφάλειαν δὲν θὰ ἔχωμεν, ἐπεὶ δὲν

τὸν βασιλέα, διότι ἐνομίσαμεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ προδῶμεν εἰς τὴν γῶρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ὁ βασιλεὺς· ἐκργήσαμεν ὡς συνταγματικοὶ ὑπουργοί.

Καὶ ἔχομεν, κύριοι, αὐτὴν τὴν ἰδέαν, αὐτὴν τὴν πεποίθησιν, διότι ὡς ἐκ τῶν προηγουμένων δὲν ἤλπιζομεν πολὺ εἰς τὴν διπλωματικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ὅταν δὲ κατὰ τὸν Μάϊον ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ γράψω καὶ πάλιν, ἐπειδὴ πρότερον δὲ μὴ ἐπαρουσιάσθαι εὐκαιρίαν τοιαύτην, ἰδοὺ τί ἔγραψα.

6 Μαΐου 1867. — Ἐπείσθην ὅτι Εὐρωπαϊκῶς ἡ ὑπόθεσις τῆς Κρήτης θέλει ἀργήσει, καὶ ἕως μέχρις οὗ ἡ Κρήτη καταστραφῇ, καὶ ἡμεῖς ἐντελῶς ἐξαντληθώμεν ο.

Ἡ Ἑλλάς διὰ νὰ λύσῃ αἰσίως τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἀποφυγῇ τοὺς κινδύνους, διὰ νὰ εὐθὰ εἰς ἀποτέλεσμα ἐναντίον τοῦ ἀποτελέσματος εἰς ὃ ἔφθασεν, ἔπρεπε οὐχὶ ἡ Κρήτη μόνον, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς μόνον, ἀλλὰ ἡ Κρήτη καὶ ἡ Ἑλλάς μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοῦ νὰ συμπράξωσι.

Θέλετε, κ. ἐννοήσε, ἀφοῦ μοι ἐπιτρέψετε νὰ κάμω ἐπὶ τινὰς ἀποκαλύψεις, διότι ἄλλως δὲν εὐρίσκαται ἡ ἀλήθεια, τί ἐσόμενον αἱ προπαρασκευαὶ καὶ διατὶ ἐπιτιμώμεν ἐκτάκτως καὶ ταχέως νὰ γένωσι. Μᾶς ἐσυκοφάντησαν διὰ τὰ ὅπλα καὶ τὰ πλοῖα τὰ ὅποια ἐπρομηθεύομεν, λέγοντες, θέλετε νὰ ὑπάγετε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τοιούτων προπαρασκευῶν μηδενισμῶν· οὕτω δὲν μᾶς θέτετε εἰς προφανὴ κίνδυνον; δὲν καταστρέφετε τὸν δημόσιον πλοῦτον ἔχοντες τὴν ἰδέαν ὅτι δι' αὐτῶν τῶν ὀπλων καὶ δι' αὐτῶν τῶν πλοίων θέλετε κατορθῶσαι τὸ ποθεύμενον; φινικίζετε τὸ κοινόν. Ἀλλ' ὅχι, αὐταὶ αἱ προπαρασκευαὶ δὲν ἦσαν τὰ μόνον μέσα μας, ἀλλὰ ἡ συνεισφορά, τὴν ὅποιαν ὑπεχρεώμεθα νὰ συνεισφέρωμεν πρὸς γενικωτέρην σύμπραξιν. Ἀκούσατε· ἰδοὺ, κύριοι, ὅποιας σκέψεως εἶχομεν ἡμεῖς διὰ τὰς παρασκευάς, διὰ τὰς ὅποιας μᾶς περιεγέλων, καὶ εἰς τί ἐνομίζομεν, ὅτι ἤδυναντο νὰ χρησιμεύσωσι καὶ διατὶ ἐπροβλέφθησαν. Καὶ ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, νὰ παρασιωπήσω τινὰ, διότι δὲν μοι ἐπιτρέπεται νὰ ἀποκαλύψω τὰ πάντα. . . .

Ἀλλὰ ἀπαρτίζομεν ἄρα δυνάμιν, ἐφ' ἣς μόνον στεριζόμενοι νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι θέλομεν καταποντήσῃ ἡμεῖς μόνον τὰς ὀθωμανικὰς δυνάμεις; βεβαίως ὅχι. Στρατὸς 30,000, καὶ ἂν ἦτον κατὰ πάντα κατποτισμένος, ὅπως οἱ στρατοὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἂν εἶχε τὸν ἀριστον ὅπλισμόν, καὶ ἂν διὰ συνεχὸς ἐν στρατοπέδοις γυμνάσεως εἶχε παρασκευασθῇ, ὅπως οἱ τῆς Γαλλίας καὶ Πρωσίας, ἀνεπαρκὴς ἦθελεν εἶσθαι πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου. . . .

Ἐπίσης καὶ ὡς πρὸς τὸ ναυτικόν. Διὰ τῆς προμηθείας τῶν προμηθευθέντων πλοίων πληροῦμεν τὸν θρόνον. . . . Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι διὰ τοιούτου στόλου θέλομεν δύνασθαι νὰ κατακυμαχῶμεν τὸν ὀθωμανικόν; Στόλον δυνάμενον ν' ἀποκλείσῃ τὸν ὀθωμανικὸν ἐν τῇ Προποντιδῇ οὔτε ἤδη οὔτε ἐπὶ πολλὰ ἔτη δύναται ν' ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλάς. . . .

«Οὐδέποτε ἐν τοῖς καιροῖς ἡμεῖς τοῦλάχιστον τὸ ἑλληνικόν βασιλεῖον θέλει εἶσθαι εἰς θέσιν νὰ παρατάξῃ κατ'ἐναντίον τῶν ὀθωμανικῶν δυνάμεων στρατοὺς καὶ στόλους δυνάμενους νὰ καταστρέψωσιν ἐκείνους. Ὅστις διὰ τῶν μέσων τούτων κυρίως ἐλπίζει τὴν πλήρωσιν τῶν πόθων τῆς Ἑλλάδος, πλανᾶται. Ἡ ἰσχὺς τῆς Ἑλλάδος ἐγκρίεται ἀλλ' ὅχι· τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ θήλει ἐκπληρωθῇ διὰ τῆς. . . . Εἰς τὴν δυνάμιν ταύτην πρέπει νὰ στηρίζεται καὶ ἐξ αὐτῆς πρέπει νὰ ὀδηγῆται εἰς τὴν πορείαν του. Ὅταν αἱ περιστάσεις τῆς Ἀνατολῆς ᾖσι πρόσφοροι. . . . Τὰς περιστάσεις δὲν δυνάμεθα νὰ κανονίσωμεν· πρέπει νὰ ὠφελοῦμεθα αὐτῶν, ὅταν παρίσταται· ἂν προβαίνωμεν εἰς τὰς προπαρασκευὰς ἀσχετῶς πρὸς τὰς περιστάσεις, ἔχοντες τὴν ἀξίωσιν, ὅπως αὐταὶ παρασταθῶσιν εὐνοῖα καὶ, κινδυνεύομεν νὰ θυσιάσωμεν πολὺντα συμφέροντα.»

«Τὰ μέσα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτῇ νὰ διάγῃ ἐν αἰρήνῃ πολεμικῶς παρασκευαζομένη. Ἡ Ἑλλάς τότε μόνον πρέπει νὰ παρασκευασθῇ ὅταν τῆς παρασκευῆς θέλει γίνεαι ἀμεσὸς ἀγῶνας. Διὰ τοῦτο ἡ στιγμή τῆς παρασκευῆς πρέπει νὰ κανονισθῇ ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Αἱ σημεριναὶ περιστάσεις εἰναι εὖλα τοιαῦται, ὥστε νὰ ἐπιβάλλωσιν ὑποχρεώσεις ἀμέσου ἐνεργείας καὶ παρασκευῆς. Τὰ πάντα κατ' ἐμὴν γνώμην δεῖν ἀκούσθαι ὅτι, ἂν ἐφύσσωμεν νὰ παρέλθῃ ἡ παρούσα εὐκαιρία εἰς ἐνεργείας, θέλει πάθῃ μέγα πᾶθος ὁ ἑλληνισμός. . . .

«Ὅταν καὶ ἂν ἀναβληθῇ τὸ τέμα τῆς παρασκευῆς, αὐτὴ οὐδὲν θέλει εἶσθαι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἱκανὴ μόνον πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν, τὰ δὲ μέσα τῆς Ἑλλάδος δὲν δύνανται νὰ ἐπιτρέψωσι παρασκευῇ, εἰμὴ μόνον ὡς ἐκτάκτον καὶ πρόσκαιρον μέτρον, ὥστε πᾶσα περὶ τούτου μέριμνα πρέπει νὰ εἰσέλθῃ πρὸς τὸ παρὸν κατὰ μέρος, ἵνα μὴ καταναλίσκωται ἐπὶ ματαίᾳ οἱ πόροι τοῦ λαοῦ. Ἐπίσης ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ «κίνημα γενικωτέρον, μεγάλῃν εὐθύνῃ ἀναδέχεται ἡ Ἑλλάς, ἐνισχύσασα ὅπωςδὴποτε τοὺς Κρήτας εἰς συντήρησιν ἀγῶνος, ὥστε μόνον διὰ τῆς γενικεύσεως δύναται νὰ ἐπιτύχῃ. Πρέπει εἰπομένως καὶ ὡς πρὸς τὴν Κρήτην νὰ ληφθῶσι μέτρα ὅπως ἀντιθέτα τῶν πρὸς τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως λαμβανόμενων.

«Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἄλλη ὁδὸς εἶναι ὀρθή. Ἀλλὰ μὴ ἁγνοῦμεν ἐκείνης δεκτικῇ, διὰ παντὸς μέσου πρέπει νὰ ἀρῶμεν τὰ μέσα μέτρα καὶ νὰ τραπώμεν τῆς πλήρους ἐγκαταλείψεως τῆς μεγάλῃς ἰδέας, τῆς ἐλαττώσεως τῶν πόρων συνεισφορά τῆς καταρτίσεως πάσης πολεμικῆς δαπάνης καὶ τῆς ἀφροσύσεως εἰς τὰ ἔργα τῆς αἰρήνης.»

«Τὴν ὁδὸν ταύτην δὲν θεωροῦμεν ἀσφαλῆ. Φοβοῦμεθα ὅτι διακυβεύει τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ἀλλ' εἶναι τοῦλάχιστον συνεπὴς πρὸς ἐκείνην, βεβαίως ὅμως εἶναι ἡ ἀποτυχία καὶ ἡ καταστροφὴ ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀναβολῆς. Ἐνθα παρασκευασθώμεν, πρέπει νὰ παρασκευασθώμεν ὅσον ἐντὶ ταχύτερον, διότι ἄλλως ἡ συντήρησις τῆς παρασκευῆς καὶ τοῦ κρητικοῦ ἀγῶνος καταναλίσκει τὰ μέσα μας. Ἀναβάλλοντες τὴν προθεσμίαν τῆς παρασκευῆς εἰς ἐποχὴν ἐραδυστέραν, τὴν μὲν παρασκευὴν θὰ ἔχωμεν πάντοτε ἀτελεῖ, ἐκατομμύρια δὲ τινὰ θὰ καταναλίσκωμεν ἐπὶ ματαίᾳ εἰς συντήρησιν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναβολῆς τῆς Κρήτης, καὶ τοῦ ἐν παρασκευῇ ἀλλ' ἐν ἐνεργείᾳ στρατοῦ. . .

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἄν ᾖ καὶ συγχωρημένον, εἰς ποῖον ἀπευθύνεται καὶ ἂν ᾖ καὶ ἐπίσημον;

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Οἱ κύριοι ὑπουργοὶ μὲν ἤρῳτησαν καὶ ἀπάντησα, εἶναι ἐπίσημότατον, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν βασιλέα.

Λοιπὸν, κύριοι, ἐκ τούτου βλέπετε ὅτι αἱ προπαρασκευαὶ, τὰς ὅποιας ἡμεῖς ἡτοιμάζομεν ἦσαν ὅχι προπαρασκευαὶ διὰ νὰ ἀγωνισθῶμεν μόνον κατὰ τῆς δυνάμεως τῆς ὀθωμανικῆς, οὔτε δι' αὐτῶν ἐλπίζομεν νὰ κατισχύσωμεν αὐτῆς καὶ βελτιώσωμεν τὴν τύχην τῆς Κρήτης, καὶ ἦθελαν εἶσθαι μερὶς ἀγῶνος ἂν ἐπιστεῖτομεν τοῦτο. Ἐρέθημεν, κύριοι, εἰς τὴν θέσιν τοῦ Πεδιμοντίου προκειμένου νὰ ἀντισταθῇ κατὰ τῆς Αὐστρίας παρασκευαζομένη καὶ ὑπεβάλλετο εἰς θυσίας καὶ ἀνήγειρεν ὀχυρώματα, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἴσο γυλοῖον νὰ ἤλπιζεν ὅτι ἦθελε νικήσῃ τὴν Αὐστρίαν· ἡτοιμάζετο νὰ συνεισφέρῃ συμπαράτατον πρὸς ἄλλας δυνάμεις· ἐν δὲν ἐπέρχετο τὸ Σουλταῖνον καὶ ἡ Μαγνίτα, τὸ Πεδιμοντίον ἦθελαν ἀποδοῖν καταγέλαστον, θεωρούμενον ὅτι ὑπέβαλεν ἑαυτὸ εἰς χάριν καὶ θάρσος μεγάλη δι' ἀκατόρθωτον ἔργον· διότι βεβαίως ἦτο ἀτυχὴς ἡ ἰδέα νὰ πολεμήσῃ τὸ Πεδιμοντίον μόνον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Παρασκευαζόμεθα, κύριοι, διὰ νὰ συμπράξωμεν, καὶ ἐν ἡδέα αὕτῃ δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς ὀρθή,

ἔχουμεν διοίκησιν, καὶ διοίκησιν δὲν θὰ ἔχωμεν ἐνόςῃ ἡ διοίκησις, ὑπηρετεῖ τὴν πολιτικὴν. Παρ' ἀπονομιῇ καὶ ὑδροζομιῇ κερύτομεν εἰς τὸν ἄλλον αἷτιον τῆς κακῆς καταστάσεως. Ὅλοι ἐδιοικήσαμεν καὶ τὰ παρ' ἡμῶν δὲν ἔπαυον. Ἀντρεψάμεν μίαν μοναρχίαν ἐπὶ τέλους, καὶ ὅμως ἡ κατάστασις μας δὲν ἐβελτιώθη.

ΤΙΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Χειρότερα.

Κ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Δὲν εἶναι χειρότερα.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἐγὼ δὲν διακρίνω ἐποχάς, λέγω μόνον, ἡ κατάσταση; δὲν εἶναι καλὴ, διότι δὲν ἐλύσαμεν τὸ κύριον ζήτημα. Ἀντρεψάμεν μίαν μοναρχίαν, ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν ἐνέκειτο εἰς αὐτήν, ἀλλ' εἰς τὸ σύστημα, εἰς τὴν συγκέντρωσιν. Ἀντρεψάμεν μίαν μοναρχίαν ἣτις συνεκέντρωσεν εἰς χεῖρας τῆς ὅλης τῆς ἐξουσίας καὶ ἐμάρτυρε τὸ ἔθνος. Ἐνθυμεῖσθε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολλοὶ ἐκ τῶν μὴ ἐχόντων ὑπαρξίν καὶ δύναμιν ἐν τῷ τόπῳ προέτρεπον τὸν μονάρχην ἐκείνην, ν' ἀναλάβῃ τὰ πάντα, νὰ συνεκέντρωσῃ τὴν ἐξουσίαν. Τὸ ἔπραξεν ὁ τόπος ἐπαθεν ἐκ τούτου καὶ ἡ μοναρχία ἔπεσεν. Ὅτε δὲ ὁ μονάρχης ἐκείνος ἐξεδιώχθη ὡς ὑπεύθυνος, αὐτοὶ ἐπαρουσιάσθησαν πρῶτοι μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐξουσίας, τὰς μεγαλειότητας, αὐτοὶ πρῶτοι τὸν ἐξακολούγησαν. Ἡ συγκέντρωσις μετετέθη ἤδη ὁ πόλεμος δὲν γίνεται κατὰ τῆς συγκεντρώσεως ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐκ τῆς συγκέντρώσεως ἰσχύος. Μονάρχης εὐτυχῶς, πιστὸς φύλαξ τοῦ συντάγματος, ὁ Γεώργιος καὶ ἐμμένειν εἰς τὸν ὅρκον του, ἀρνεῖται ἐλευθερίαν τὴν ἐνέργειαν καὶ ἀπόλυτον τὴν κίνησιν τῆς μηχανῆς τὸ κατ' αὐτόν, ὅπως εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ συνταγματικοῦ συστήματος. Ἀλλ' ἡ ἰσχὺς τῆς συγκεντρώσεως θέλει μένει εἰς χεῖρας τοῦ ὑπουργείου ἢ τῆς Βουλῆς; Ἰδοὺ τὸ αἰώνιον ζήτημα, ὃ ἡ ἀκόπος ἀγών. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία διὰ τῆς συγκεντρώσεως ἣτις, ἐν Ἑλλάδι ἔχει μεγίστην ἰσχύον, διαρθεῖται καὶ νοθεύει τὰς ἐκλογάς. Οἱ βουλευταὶ, κύριοι τῆς ἰσχύος τῆς δυνάμεως τῆς συγκεντρώσεως, τὴν ὑποβάλλουσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτικῆς, καὶ ἡ διοίκησις φαρτράζει. Εἶναι φίλος, ὡς ὅλοι ἡμεῖς, τῆς κινεσουλαιτικῆς κυβερνήσεως αὕτη ὅμως στρεφεται εἰς τὴν εἰλικρινεῖαν καὶ τὸ ἀνόθευτον τῶν ἐκλογῶν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλῆς. Τοῦτο, κύριοι, δὲν δύναται νὰ ὑπάρῃ ἐνόςῃ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἔχει εἰς τὰς χεῖρας τῆς ὅλης τῆς δυνάμιν τῆς συγκεντρώσεως καὶ ἐνόςῃ ἡ διοίκησις ὑπηρετεῖ τὴν πολιτικὴν. Πῶς θέλετε νὰ ὑπάρῃ ἀνεξαρτησία κινεσουλαιτικὴ, ὅταν τῶν ἐκλογικῶν συλλόγων ἡ ὑπαρξὶς εἶναι ἀναθεωρημένη εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν; καὶ πῶς θέλετε νὰ μὴ ἐξακολουθῇ ἡ πάλιν ὅταν οὕτω τίθεται τὸ ζήτημα; Ὑποθέσατε ἤδη τὴν διοίκησιν περιπίπτουσιν εἰς κακὰς χεῖρας, ὡς τὸ 1868, καὶ θέλετε νοθεύει τὰς συνελεύσεις. Κανονίσατε λοιπὸν τὸ μέλλον σας πρὸς ἀρχὰς πρακτικὰς καὶ ἀληθεῖς, θέσατε τὸ ζήτημα εἰς τὴν ἀληθῆ θέσιν συγκέντρωσις καὶ ἐλευθερία συνταγματικαὶ δὲν δύναται νὰ συνυπάρξωσιν ὡς ὑποκύψῃ τὸ πρῶτον, διότι δὲν εἶναι φερόν ἑλληνικόν. Ἀποκεντρώσατε τὴν ἐξουσίαν, διότι ἡ συγκέντρωσις ἀπεδείχθη ἐπιβλαβὴς, καὶ κατακυριεύσατε τὴν ἵνα μὴ δύνανται νὰ πράξωσι τὸ κακόν. Ἐάν δὲν πράξητε τοῦτο, φοβοῦμαι, συγχωρήσατέ μοι νὰ τὸ εἶπω, ὅτι ἀπειλοῦνται αἱ ἐλευθερίαι μας, ὅτι θὰ ἔχωμεν νέαν κρίσιν, ὅχι ἀνωθεν, ἀλλὰ κάτωθεν ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην, ἣτις εἶναι ὁ σπουδαιότερος καὶ ὁ μέγιστος ἐχθρὸς τῶν κακῶν κυβερνήσεων, τῶν λανθασμένων συστημάτων. Ἀλλὰ, Κύριοι, πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν καλῶς ἀπὸ τοῦδε καθιστάνοντες πραγματικῶς καὶ ἀληθῶς τὴν εὐθύνην ἐν αὐτῇ δὲν θέσητε τὴν θέσιν, τὰ πάντα εἰς μάκρον, καὶ τίποτε μὴ ἐλπίζετε νὰ κατορθώσητε. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόγραμμά ἡμῶν.

ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ. Κύριοι βουλευταὶ, ἡ ἐρώτησις τὴν ὁποίαν ἀπέτεινα εἰς τὸν ἐντιμὸν φίλον μου κ. Κουμουνδούρον περὶ τοῦ

συμβάντος ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ εἰς Ἡπειροθεσσαλίαν, δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν οὐδεμίαν μομφὴν ἄπαγε. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν ἐν γένει τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς τῆς μικρᾶς ἐπαναστάσεως, ἐζήτησα νὰ φέρῃ εἰς φῶς ὅλα τὰ διατρέξαντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διαζόμεναι δὲ εἰς τοῦτο, διότι αὐτῶς ἢ εὐτυχῶς ἔλαβον μέρος καὶ εἰμαι ἐκ τῶν ἐνόγων δὲν ἐννοῶ ὅτι φέρω ἐπ' ὧμων τὸ πᾶν, ἦσαν ἀπλῶς συνεργάται, ὡς ἦσαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι φίλοι μας. Ἐνθ' τὸ κίνημα τότε, ὡς ἐνθυμεῖσθε, ἐθεωρήθη ὡς καλλίστος ἀν' ἐπερισπασμὸς τῆς ὑπαρχούσης Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ἐνθ' ὅσοι κατεβλήθησαν προσπάθειαι ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κινήματος ἐκείνου, αἶφνης καὶ παρ' ἐλπίδα περιορίσθη διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ὁ ἐντιμὸς φίλος μου κ. Κουμουνδούρος γνωρίζει ἐπιθυμῶν δὲ ν' ἀκούσω παρ' αὐτοῦ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους περιορίσθη, καὶ οὐχὶ τὰς συνεπείας τῆς ἐπαναστάσεως, αἱ ὁποῖαι πάντοτε γίνονται, ὅπως τύχει. Ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ὅτι ὁ φίλος μοι εἶπεν, ὅτι ἐν καιρῷ τῷ δίδοντι, φίλε Μπρατσικ, θέλω σοὶ δεῖξαι καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐπειδὴ δὲν ἔλαβον αὐτὴν τὴν τιμὴν, ἐπιθυμοῦσα νὰ μᾶς εἴπῃ ἀπὸ τοῦ θήματος τούτου, διὰ τί ἐπέβη ἡ ἐπαναστάσις ἐκείνη. Αὐτὰ εἶχον νὰ προσθέσω ἐν ὀλίγοις διὰ νὰ μὴ παρὶθῃ ἐν σιγῇ μία ἐπανάστασις, ἡ ὁποία μένει εἰσέτι ἐν τῷ κρυπτῷ.

ΤΙΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Λύριον, λύριον.

ΕΤΕΡΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Ὄχι, νὰ ἐργασθῶμεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Παρατηρῶ, ὅτι τὸ φρόνημα τῆς Βουλῆς εἶναι νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἡ συνεδρίασις. Ὁ κ. Καλλιφρονᾶς ἔχει τὸν λόγον.

ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΑΣ. Ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐμιλήσω, ἀλλὰ καὶ ἡ Βουλὴ νὰ ἔχῃ διαθέσει ν' ἀκούσῃ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Τοῦτο εἶναι δικαίωμά της.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Εἴμεθα ἀπὸ τὰς 8 εἰδὼ, ἡ ὥρα παρῆλθεν.

ΛΣ. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ. Εἴμαι καὶ ἐγὼ ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως, ἀλλ' ἐπειδὴ μία μερὶς ἀνθρώπων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀντιθετοί, ζητοῦν δι' αὐρίον νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ συζήτησις καὶ ἐπειδὴ ἡ παρούσα Βουλὴ, δὲν θέλει νὰ κάμῃ ὅτι ἡ πέρυσιν πλειονοφία κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν Βασιλικὸν λόγον, κρητίσασα ἡμᾶς ἐνταῦθα μέχρι τῆς 11 π. μ. ν' ἀναβληθῇ ἡ συζήτησις, ἵνα ἔχωσιν ὅλην τὴν ἀύριον νὰ παρουσιασθῶσιν.

ΖΑΪΜΗΣ. (Πρωθυπουργός). Τὸ ὑπουργεῖον ἐπιθυμεῖ ἡ συζήτησις τῆς ἀπαντήσεως νὰ γίνῃ μετ' ἐντὺς τῆς μεγαλειότητος ἐλευθερίας δὲν ἐπιθυμεῖ κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἐπαναφέρῃ λυπηρὰς ἐποχάς, καθ' ὅς ἐκλείσθημεν ἐντὸς τοῦ περὶ ὅλου μέχρι τῆς 11, ὅτε δὲν εἴμεθα εἰς κατάστασιν νὰ συζητήσωμεν. Δὲν εἴμεθα λοιπὸν οὐδὲν κατὰ τῆς ἀναβολῆς, τὴν ὁποίαν προτείνον βουλευταὶ ἀνηκόντες εἰς τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐπολεμήθη, καὶ ἡ ἀναβολὴ ἴσως εἶναι χρήσιμος εἰς τοὺς κυρίους βουλευτάς διὰ ν' ἀντικρούσωσι τὰς μομφάς, αἵτινες ἐπεβλήθησαν κατὰ τοῦ συστήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέκον. Διὰ τοῦτο συμμαρτυροῦμαι τὴν ἰδέαν τῆς ἀναβολῆς, ἀλλὰ κάμω μίαν παρατήρησιν, ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ὑπογραμμὸς εἰς πᾶσαν συνεδρίαν, διότι αὐρίον δύναται ἕτερος νὰ εἴπῃ ὅτι ἔχει ἀνάγκην ν' ἀπαντήσῃ καὶ ζητεῖ ἀναβολὴν. Τὸ εἰδικόν εἶναι, ὅτι σήμερον δὲν ἐργασθῶμεν παρὰ δύο ὥρας, μετ' ὧν ὅμως ὥρων ἐργασίαν καὶ μετ' αἰτίσεως ἀναβολῶν δὲν θὰ φθάσωμεν εἰς πέρας. Σήμερον μόνον τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ κατ' ἐξαιρέσιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Λύεται ἡ συνεδρίασις. (ὥρα 12).

ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

